

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamiskorkeakoulu

TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖJEN EROJEN
VAIKUTUKSET TUNNUSLUKUANALYYSIIN
– FAS ja IFRS

Yrityksen laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2014
Ohjaaja: Petri Vehmanen

Anna-Mari Venola

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamiskorkeakoulu; yrityksen laskentatoimi
Tekijä:	VENOLA, ANNA-MARI
Tutkielman nimi:	Tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutukset tunnuslukuanalyysiin – FAS ja IFRS
Pro gradu -tutkielma:	73 sivua
Aika:	Toukokuu 2014
Avainsanat:	tilinpäätöskäytäntöjen erot, tunnuslukuanalyysi, suomalainen tilinpäätöskäytäntö, kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö

Tarve analysoida ulkomaisten yritysten tilinpäätöstietoja on lisääntynyt kansainvälisen kaupankäynnin, sijoittamisen ja rahoittamisen kasvun myötä. Olennainen osa tilinpäätösanalyysia on tunnuslukuanalyysi, joka on tehokas keino analysoida yrityksen taloudellista suorituskykyä. Tunnuslukuanalyysin käyttökelpoisuutta kansainvälisessä yhteydessä heikentävät erot eri maiden kansallisissa tilinpäätöskäytännöissä, sillä erilaiset laskentaperiaatteet ja tilinpäätöksen laadintatavat voivat vääristää tunnuslukujen tulkin-
taa ja vertailtavuutta eri yritysten kesken. Yritysten kansainvälisen vertailukelpoisuuden lisäämiseksi on julkaistu kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS), mutta niistä huolimatta useat yhtiöt ympäri maailman laativat tilinpäätöksensä kansallisen normiston mukaan. Tästä johtuen on tarpeellista ymmärtää tilinpäätöskäytäntöjen eroja ja niiden seurauksia sekä tunnuslukujen käyttäytymistä eri tilinpäätöskäytännöissä luotettavamman tilinpäätösanalyysin saavuttamiseksi.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan suomalaisen (FAS) ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön (IFRS) erojen vaikutuksia kuuteen eri tunnuslukuun valittujen, eri kirjanpidollista käsittelyä vaativien asiakokonaisuuksien osalta ja testataan ovatko erojen vaikutukset tilastollisesti merkitseviä. Käsiteltävät asiakokonaisuudet ovat liikearvo, osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa, rahoitusleasingsopimukset ja etuuspohjaiset eläkejärjestelyt. Erojen vaikutuksia tarkastellaan maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja kannattavuuden tunnuslukuihin. Tutkielman aineisto muodostuu vuonna 2013 Helsingin pörssissä listattujen, perusteellisuuden alalla toimivien, suomalaisten yritysten konserni-tilinpäätöksistä vuodelta 2012. Tutkielman tutkimusote on nomoteettinen ja aineiston käsittely suoritetaan kvantitatiivisiin menetelmiin.

Tutkimustulosten mukaan suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön erot vaikuttavat ennen kaikkea kannattavuuden tunnuslukuihin, mutta niillä on selvästi vaikutusta myös vakavaraisuuden lukuihin. Vaikutukset yritysten maksuvalmiuteen ovat hyvin vähäiset. Tilinpäätöskäytäntöjen erojen seurauksena tunnusluvuissa tapahtuneet keskimääräiset muutokset vaihtelevat 7 ja -20 prosentin välillä. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että IFRS-normiston mukaan laaditun tilinpäätöksen kannattavuus on parempi ja vakavaraisuus heikompi kuin FAS-tilinpäätöksen. Käsiteltävistä asiakokonaisuuksista suurin vaikutus tunnuslukuihin on liikearvon käsittelyeroilla. Tulokset osoittavat, että osa erojen vaikutuksista tunnuslukuihin on tilastollisesti merkitseviä.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Aihealueen tausta	1
1.2 Tutkielman tavoite ja rajaukset.....	4
1.3 Tutkimusmenetelmät.....	5
1.4 Tutkielman rakenne	7
 2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
2.1 Aikaisemmat tutkimukset tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksista tunnuslukuihin	8
2.2 Tilinpäätösanalyysi ja taloudelliset tunnusluvut.....	10
2.2.1 Kannattavuus.....	14
2.2.2 Maksuvalmius	16
2.2.3 Vakavaraisuus	17
2.3 Tilinpäätöskäytäntöjen moninaisuus.....	18
2.3.1 Tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisten erojen syyt.....	19
2.3.2 Tilinpäätöskäytäntöjen erot ja niiden vaikutukset tilinpäätösinformaatioon .	22
2.3.3 Tilinpäätöskäytäntöjen vertailumenetelmät	25
2.4 Suomalainen ja kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö	28
2.4.1 FAS:n sääntely ja yleiset teoreettiset perusteet.....	29
2.4.2 IFRS:n sääntely ja yleiset teoreettiset perusteet.....	30
2.4.3 Tutkittavien asiakokonaisuuksien kirjanpidollinen käsittely FAS:n ja IFRS:n mukaan	34
2.4.3.1 Liiketarvo	34
2.4.3.2 Osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa.....	36
2.4.3.3 Rahoitusleasingsopimukset	37
2.4.3.4 Eläkejärjestelyt.....	38
2.5 Yhteenveto	41
 3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	43
3.1 Aineiston kuvaus ja keruu.....	43
3.2 Aineiston käsittely	43
3.2.1 Liiketarvo	45
3.2.2 Osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa.....	46

3.2.3 Rahoitusleasingsopimukset	47
3.2.4 Eläkejärjestelyt	49
3.3 Tilastollisen merkitsevyyden testaus	50
4 TUTKIELMAN TULOKSET	51
4.1 Vaikutukset tunnuslukuihin	51
4.1.1 Current ratio	51
4.1.2 Omavaraisuusaste	52
4.1.3 Nettovelkaantumisaste	53
4.1.4 Kokonaispääoman tuotto prosentti	55
4.1.5 Oman pääoman tuotto prosentti	56
4.1.6 Liiketulos prosentti	57
4.1.7 Tulosten analysointi	59
4.2 Wilcoxon Signed-Rank -testi	61
5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	65
5.1 Tutkielman tulosten pohdinta	65
5.2 Tutkielman reliabiliteetti ja validiteetti	67
5.3 Jatkotutkimusaiheet	68
LÄHDELUETTELO	69

1 JOHDANTO

1.1 Aihealueen tausta

Kansainvälisen kaupankäynnin, sijoittamisen ja rahoittamisen kasvun myötä myös tilinpäätöstietojen käyttäjien tarve lukea ja analysoida ulkomaisia tilinpäätöksiä on kasvanut. Tilinpäätöstietojen käyttäjät ovat laaja ryhmä sekä yrityksen sisäisiä että sen ulkoisia toimijoita, joista esimerkkinä mainittakoon osakkeenomistajat, osakesijoittajat, vieraan pääoman sijoittajat, tavarantoimittajat ja asiakkaat (Revsine, Collins & Johnson 2005, 6). Tarve analysoida vieraan tilinpäätöskäytännön mukaisesti laadittua tilinpäätöstä voi aiheutua arvioidessa ulkomaisen sijoituksen varmuutta tai harkittaessa kansainvälistä yhteensulautumista tai yritysostoa. Myös kansainvälisissä kilpailuanalyysissä, luoton myöntämispäätöksissä ja muissa liiketoimien neuvotteluissa tarvitaan ulkomaisen tilinpäätöksen tulkintaa. (Choi & Meek 2008, 314.)

Ulkomaisten tilinpäätösten tulkintaa ja vertailua vaikeuttavat eri maiden kansallisten tilinpäätöskäytäntöjen erot. Tilinpäätösanalyysin edellytyksenä on, että analyysoija tuntee tilinpäätöksen laadintaperiaatteet sekä tunnuslukujen käyttäytymisen kyseisessä tilinpäätöskäytännössä. Lisäksi analyysoijan tulee olla selvillä yrityksen sijaintimaan sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta taustasta, jotka omalta osaltaan vaikuttavat yrityksen tilinpäätöslukuihin. (Alexander & Nobes 2007, 361-362.)

Tilinpäätösanalyysin yksi merkittävä osa-alue on tunnuslukuanalyysi, joka on tehokas keino analysoida yrityksen taloudellista informaatiota (Revsine ym. 2005, 247). Erilaiset laskentaperiaatteet ja tilinpäätöksen laadintatavat voivat kuitenkin vääristää tunnuslukuvertailua yritysten kesken (Alexander & Nobes 2007, 361-362). Tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksia tunnuslukuihin käsittelevissä tutkimuksissa on saatu tuloksia, että eroilla on merkittäviäkin vaikutuksia lukuihin.

Kahta samanlaista tilinpäätöskäytäntöä ei ole olemassa. Erot käytäntöjen välillä voivat olla hyvin pieniä tai aivan perustavaa laatua olevia, ja ne voivat ilmetä kaikilla tasoilla, esimerkiksi arvostusmenetelmissä, käsitteiden määritelmässä tai laadintaperiaatteissa. Erot johtuvat useista eri tekijöistä, kuten kulttuurista, lainsäädännöstä, verotuksesta, politiikasta ja yritysten omistuspohjasta. Edellisten lisäksi myös kieli, historia ja maantiede vaikuttavat omalta osaltaan tilinpäätöskäytäntöihin. Jos tilinpäätöksen analysoija ei tiedä kansainvälisistä eroista, voi analyysin seurauksena olla vääriä päätöksiä. (Alexander & Nobes 2007, 361-362; Gordon, Roberts & Weetman 2002, 9; Nobes & Parker 2006, 25–38.)

Ratkaisuksi tähän ongelmaan on luotu kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS), joiden mukaan EU-alueen julkisesti noteeratut yhtiöt on velvoitettu laatimaan konsernitilinpäätöksensä vuodesta 2005 alkaen (Yritystutkimusneuvottelukunta 2006, 4). Tänä päivänä noin 120 maassa sallitaan tai vaaditaan IFRS-tilinpäätöksen laatiminen (IFRS FAQs). Kansainvälisen normiston olemassaolo on parantanut yritysten vertailukelpoisuutta, mutta se ei kuitenkaan ole niin EU-maissa kuin muuallakaan hävittänyt kansallisia normistoja, joiden mukaan useat yhtiöt yhä laativat tilinpäätöksensä. Tähän yksi syy on se, että IFRS-tilinpäätöksen laatimisvelvollisuus ei koske suurta osaa yrityksistä. Osa EU-maista ei salli listaamattomien tai pienten ja keskisuurten yhtiöiden laativan IFRS-tilinpäätöstä, vaan edellyttää kansallisen normiston mukaisen tilinpäätöksen laadintaa. Kansalliset normistot ovat käytössä niin ikään maailman suurimmissa kansatalouksissa Yhdysvalloissa, Kiinassa ja Japanissa (Maailmanpankki 2013), joista kahdessa ensin mainitussa IFRS-tilinpäätöksen laatiminen ei ole sallittua listattujen yritysten keskuudessaan. (PwC 2013.)

Ongelmallista on lisäksi se, että eri maissa sijaitsevien yritysten tunnuslukujen erot voivat johtua myös ei-laskennallisista tekijöistä, kuten sijaintimaan taloustilanteesta tai tilinpäätöksen laatijoiden kulttuuritaustoista johtuvista erilaisista tulkinnoista samasta standardista (Alexander & Nobes 2007, 361-362). Tämän seurauksena herääkin kysymys, että kuinka paljon yritysten kansainvälinen vertailukelpoisuus loppujen lopuksi paranee yhtenäisten tilinpäätösstandardien seurauksena ja onko eri olosuhteissa sijaitsevien yritysten edes tarpeellista laatia tilinpäätöksensä samojen standardien mukaan. Kyseenalaista on myös se, soveltuuko sama normisto käytettäväksi eri maissa eli onko standardeja edes mahdollista ja mielekästä yhtenäistää olosuhteista riippumatta.

Kansainvälisen normiston olemassaolo ei siis ole poistanut tarvetta tutkia tilinpäätöskäytäntöjen eroja ja vaikutuksia. Erot eivät ole häviämässä kokonaan lähitulevaisuudessa tai välttämättä myöhemminkään, minkä vuoksi tulee keskittyä ymmärtämään niiden syitä ja seurauksia ja hyödyntää tätä tietoa kansainvälisessä tilinpäätösanalyysissä luotettavamman analyysin aikaansaamiseksi. Tässä tutkielmassa keskitytään tarkastelemaan tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksia tunnuslukuanalyysiin suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön avulla. Eri tilinpäätöskäytäntöjen eroja on tutkittu runsaasti eri näkökulmista ja myös erojen vaikutuksia tunnuslukuihin käsitteleviä tutkimuksia on tehty useita. Suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön eroja on käsitelty kattavasti kirjallisuudessa sekä artikkeleissa ja erilaisissa oppaissa. Tutkimuksia erojen vaikutuksista tunnuslukuihin on kuitenkin vähän. Kallunki, Lantto ja Sahlström (2008) sekä Pivo (2006) ovat tutkineet suomalaisen ja IFRS-normiston erojen vaikutuksia tunnuslukuihin. Tutkimuksissa todettiin, että eroilla on vaikutusta tunnuslukuihin ja siten myös yrityksestä tehtävään analyysiin. Molemmat näistä tutkimuksista on tehty hyödyntäen IFRS-siirtymäajankohdan eli vuoden 2004 tilinpäätöksiä. Koska tutkimusten teosta on kulunut jo aikaa ja standardien sisältö sekä soveltaminen kehittyvät jatkuvasti, on uudelle, tämän hetkisestä tilanteesta tietoa antavalle tutkimukselle selkeä tarve. Tutkielman kontribuutio muodostuu siitä, että aiemmista tutkimuksista poiketen tässä tutkielmassa selvitetään myös, ovatko erojen vaikutukset tunnuslukuihin tilastollisesti merkitseviä.

Suomalainen ja IFRS-tilinpäätöskäytäntö ovat lähtökohdiltaan ja ajattelutavoiltaan melko erilaiset normistot, minkä vuoksi ne antavat hyvät edellytykset erojen ja niiden vaikutusten tarkasteluun. IFRS-normistossa korostuvat sijoittajan näkökulma, markkinaperusteisuus arvostusmenetelmissä ja tasekeskeisyys, kun taas suomalainen normisto perustuu perinteisesti velkojen suojaan ja hankintamenoajatteluun sekä korostaa tuloslaskelman antamaa informaatiota (Haaramo, Palmuaro & Peill 2013, luku 2). Tämän tutkielman avulla lisätään tilinpäätöstietojen käyttäjien tietoa tunnuslukujen käyttäytymisestä eri tilinpäätöskäytännöissä sekä ymmärrystä tilinpäätöskäytäntöjen eroista ja niiden vaikutuksista.

1.2 Tutkielman tavoite ja rajaukset

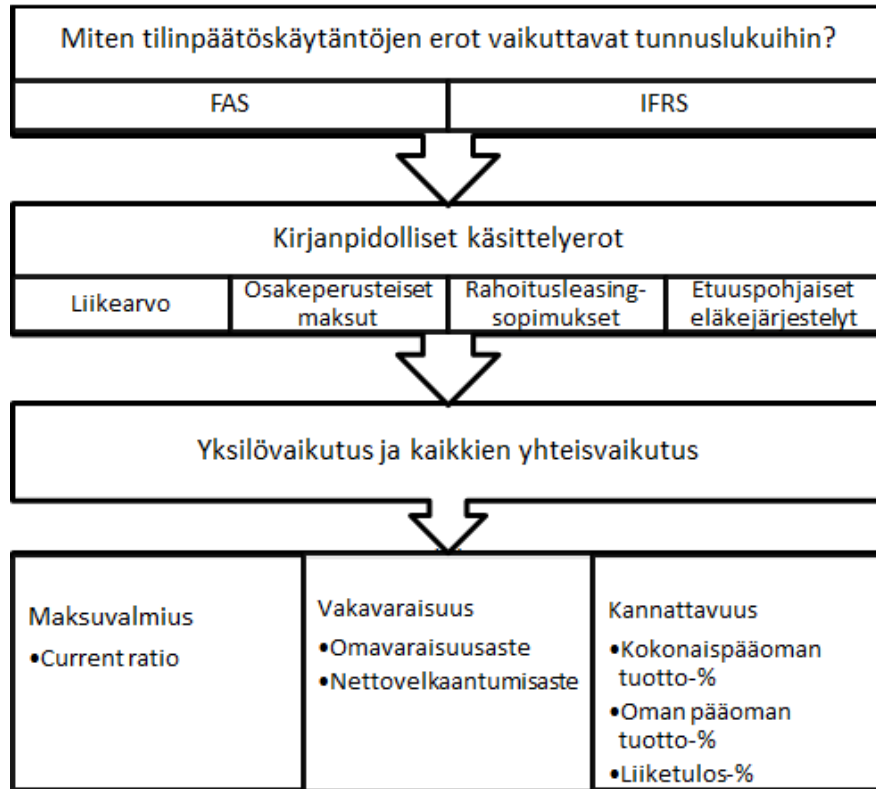
Tämän tutkielman tavoitteena on tutkia tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksia tunnuslukuanalyysiin suomalaisen (FAS) ja kansainvälisen (IFRS) tilinpäätöskäytännön näkökulmasta. Tutkielmassa keskitytään seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kirjanpidolliset käsittelyerot vaikuttavat valittuihin maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja kannattavuuden tunnuslukuihin?
2. Ovatko erojen vaikutukset tunnuslukuihin tilastollisesti merkitseviä?

Suomalainen ja kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö valittiin tutkimuskohteeksi sillä perusteella, että niihin liittyvä tieto on tutkijan saatavissa ja kielellisesti tutkijan hyödynnettävissä. Tämän lisäksi valintaan vaikutti se, että aiemmissa tutkimuksissa käytäntöjen erojen on todettu vaikuttavan tunnuslukuihin, mistä johtuen niiden voidaan olettaa sopivan tutkimuskohteiksi tähän tutkielmaan. Käytäntöjen eroja tutkitaan neljän eri kirjanpidollista käsittelyä vaativien asiakokonaisuuksien näkökulmasta. Näitä asiakokonaisuuksia ovat liikearvo, osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa, rahoitusleasingsopimukset ja etuusperusteiset eläkejärjestelyt. Asiakokonaisuudet valittiin sillä perusteella, että niiden kirjanpidollisten käsittelyerojen on todettu vaikuttavan tulokseen ja/tai taseen loppusummaan (ks. Kallunki ym. 2008) ja niihin liittyvät toimenpiteet on mahdollista tehdä tilinpäätöksissä annetuilla tiedoilla. Tutkielmassa tarkastellaan sekä yhden asiakokonaisuuden yksilövaikutusta että niiden kaikkien yhteisvaikutusta.

Erojen vaikutuksia tutkitaan kuuden eri tunnusluvun avulla yritysten taloudellisesta toimintakyvystä tehtävään analyysiin. Taloudellinen toimintakyky jaetaan perinteisesti kannattavuuteen ja rahoitukseen ja rahoitus edelleen maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen (Leppiniemi & Leppiniemi 2012, luku 7). Kannattavuuden tunnusluvuista tarkastellaan kokonaispääomantuotto prosenttia, oman pääoman tuotto prosenttia ja liiketulos prosenttia. Maksuvalmiuden tunnusluvuista tutkielmaan on valittu current ratio ja vakavaraisuuden tunnusluvuista omavaraisuusaste sekä nettovelkaantumisaste. Tunnusluvut on valittu sillä perusteella, että niiden katsotaan olevan yleisimpiä yrityksen maksukykyä, vakavaraisuutta ja kannattavuutta kuvaavia lukuja. Tunnusluvut on valittu eri

osa-alueilta, koska nämä kaikki ovat olennaisia ominaisuuksia tutkittaessa yrityksen taloudellista toimintakykyä ja monesti tilinpäätöstietojen käyttäjä on kiinnostunut useammasta kuin yhdestä yrityksen taloudellisesta ominaisuudesta. Kuvio 1 havainnollistaa tutkimuskohteita.

Kuvio 1 Tutkimuskohteet.

1.3 Tutkimusmetodit

Neilimon ja Näsin (1980) yrityksen taloustieteen tutkimusotejaottelu sisältää neljä tutkimusotetta, joista tämän tutkielman lähestymistapaa kuvaa parhaiten nomoteettinen tutkimusote. Muut tutkimusotteet ovat käsiteanalyttinen, päätöksentekometodologinen ja toiminta-analyttinen tutkimusote. Jaotteluun on vielä myöhemmin lisätty Kasasen, Lukan ja Siitosen (1991) konstruktiivinen tutkimusote.

Nomoteettisen tutkimusotteen taustalla vaikuttaa positivismi, jossa tieteellisiksi menetelmiksi katsotaan usein ilmiöiden välitön ja objektiivinen havainnointi ja mittaus erilaisten määrällisten muuttujien avulla. Positivismin takana on realismi ja se on kiinnostunut ennen kaikkea tosiasioista, joiden tieteellinen selittäminen asetetaan monesti sen toiminnalliseksi tavoitteeksi. Kuten tässä tutkielmassa, nomoteettisissa tutkimusotteissa voidaan havaita sekä teoreettinen osuus että empiirinen osuus. Teoreettisessa osuudessa keskitytään peruskäsitteiden määrittelyyn, hypoteesien rakenteluun ja niiden yhdistämiseen havaintomaailmaan. Empiirisessä osuudessa suoritetaan empiiriseen materiaaliin liittyviä toimenpiteitä, joita seuraa teoria- ja empiriaosuuden vastakkainasettelu ja testaus. Nomoteettisen tutkimusotteen ominaispiirteitä ovat selittäminen, todellisuuden osatekijöiden kausaaliset yhteydet, lainalaisuuksien esittäminen, empiriaan nojautuminen sekä arvokysymyksistä pidättäytyminen. (Neilimo & Näsi 1980; ”Positivismi”.)

Tutkielman empiirisen aineiston muodostavat yhdeksän suomalaisen, Helsingin pörssiin listatun, perusteollisuuden alalla toimivan yrityksen IFRS-konsernitilinpäätökset vuodelta 2012. Tutkimustavoitteen saavuttamiseksi IFRS-tilinpäätöksiä muokataan valittujen asiakokonaisuuksien osalta FAS:n mukaisiksi. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti se, että tutkijan ei ollut mahdollista saada käyttöönsä samoja tilinpäätöksiä sekä IFRS:n että FAS:n mukaisesti laadittuna, jolloin sopivin menetelmä on muuttaa tilinpäätöksiä vertailtavan käytännön mukaiseksi. Ennen ja jälkeen muokkauksia laskettuja tunnuslukuja verrataan keskenään, jolloin saadaan selville muutosten vaikutukset tunnuslukuihin. Erojen vaikutusten tilastollista merkitsevyyttä testataan Wilcoxon Signed-Rank testillä.

Tutkimusaineisto on rajattu koskemaan vain suomalaisten yritysten tilinpäätöksiä. Eri-laiset tilinpäätöskäytännöt eivät ole ainut syy, joka vaikeuttaa tilinpäätösten kansainvälistä vertailua ja tulkintaa, sillä myös eri maiden erilaiset sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset taustat voivat vaikuttaa tilinpäätöslukuihin (Alexander & Nobes 2007, 361). Aineiston rajaaminen yhden maan yrityksiin estää sen, että mahdolliset muutokset tunnusluvuissa olisivat seurausta yrityksen sijainnista johtuvista tekijöistä.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkimusraportti muodostuu viidestä pääluvusta. Johdantoa seuraa tutkielman teoreettinen osuus, jossa perehdytään aihealueen aiempaan tutkimukseen ja kirjallisuuteen nojautuen tunnuslukuanalyysiin ja tämän tutkielman kannalta olennaisiin tunnuslukuihin, tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisiin eroihin ja kansainväliseen vertailuun sekä suomalaisen tilinpäätöskäytännön ja IFRS:n sääntelyyn ja yleisiin perusteisiin. Luvun lopussa käydään läpi tässä tutkielmassa käsiteltävien asiakokonaisuuksien kirjanpidollinen käsittely suomalaisen käytännön ja IFRS-normiston osalta. Empiriaosuuden aloittaa kolmas luku, joka kuvaa tutkimusaineiston keruuta ja käsittelyä. Neljännessä luvussa esitellään tutkielman tulokset eli suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön erojen vaikutukset tunnuslukuihin sekä niiden tilastollinen merkitsevyys. Viimeinen luku sisältää tutkielman yhteenvedon ja johtopäätökset sekä pohdinnan tutkielman luotettavuudesta ja mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Aikaisemmat tutkimukset tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksista tunnuslukuihin

Tilinpäätöskäytäntöjen eroja ja niiden seurauksia on tutkittu runsaasti. Useissa tutkimuksissa keskitytään tarkastelemaan IFRS:n tai US GAAP:n eroja johonkin toiseen normistoon, tai IFRS:n ja US GAAP:n keskinäisiä eroja. IFRS:n ja kansallisen normiston eroja on tavallisesti tutkittu joko siirtymävaiheessa tai muuten niin, että tutkijalla on käytössään samat tilinpäätökset sekä IFRS:n että kansallisen normiston mukaisesti laadittuna (ks. esim. Cordazzo 2013; Jarva & Lantto 2012; Pivo 2006; Tsalavoutas & Evans 2010). US GAAP:n ja jonkin toisen normiston eroihin keskittyvässä tutkimuksessa puolestaan aineistona on tavallisesti tilinpäätöksiä ulkomaisilta yrityksiltä, jotka ovat listautuneet pörssiin Yhdysvalloissa (ks. esim. Beuren, Hein & Klann 2008; Chunhui 2011; Cooke 1993; Norton 1995; Street, Nichols & Gray 2000; Whittington 2000). Yhdysvalloissa listautuneiden ulkomaisten yritysten tulee laatia US GAAP:n mukainen tilinpäätös tai vaihtoehtoisesti esittää US GAAP:n mukainen täsmäytyslaskelma (U.S. Securities and Exchange Commissionin edellyttämä Form 20-F), joten tällöinkin tutkijalla on käytössään samat tilinpäätökset eri normistojen mukaan laadittuna.

Tutkimusasetelmaltaan tätä tutkielmaa muistuttavan tutkimuksen ovat tehneet Laínez ja Callao (2000), jotka selvittivät, onko tilinpäätöskäytäntöjen eroilla merkittävää vaikutusta maksukyvyyn, vakavaraisuuden ja kannattavuuden tunnuslukuihin. Tutkimuksessa tarkasteltiin Ranskan, Saksan, Japanin, Espanjan, Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen tilinpäätöskäytäntöjä. Kirjanpidollisia käsittelyeroja tutkittiin aineettomien hyödykkeiden, positiivisen ja negatiivisen liikearvon, saatujen avustusten, tutkimus- ja kehittämismenojen, kurssivoittojen ja -tappioiden, kertyneiden verojen ja aineellisten pysyvien vastaavien arvostusmenetelmien osalta. Heidän aineistonsa sisälsi konsernitilinpäätökset 30 suurimmalta espanjalaiselta pörssiyritykseltä, joita muutettiin vastaamaan käsiteltäviä tilinpäätöskäytäntöjä tarkasteltavien erojen osalta. Erojen vaikutusten tilastollista merkittävyyttä testattiin tässäkin tutkimuksessa käytettävällä Wilcoxon Signed-Rank testil-

lä. Laínez ja Callao totesivat, että tilinpäätöskäytäntöjen eroilla on suuri merkitys yrityksestä tehtävään analyysiin ja käytäntöjen moninaisuutta voidaan pitää merkittävänä esteenä tilinpäätösten kansainväliselle vertailulle.

Pivon (2006) Pro gradussa tutkittiin suomalaisesta tilinpäätöskäytännöstä IFRS-normistoon siirtymisen vaikutuksia yrityksen arvonmäärittämisessä käytettäviin taloudellisiin tunnuslukuihin. Tunnusluvuissa havaittiin muutoksia ja todettiin, että IFRS-standardien mukaisten tilinpäätöslukujen perusteella tehty arvonmäärittäminen antoi noin kaksinkertaisen yrityksen arvon verrattuna suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaisten lukujen perusteella tehtyyn arvonmäärittämiseen. Pivon mukaan IFRS-siirtymän johdosta yritysten tulokset sekä oman pääoman tuotot paranivat ja omavaraisuusasteet heikkenivät.

Myös Kallunki, Lantto ja Sahlström (2008) selvittivät IFRS-siirtymän vaikutuksia tuloslaskelmaan ja taseeseen Suomessa listattujen yhtiöiden osalta ja totesivat, että siirtymä vaikutti näihin huomattavasti. Liiketulos sekä nettotulos kasvoivat suurimmalla osalla yrityksistä. Näiden keskimääräiset (mediaani) muutokset olivat 10 % ja 14 %. Lisäksi oma pääoma ja velat yhteensä kasvoivat yli 80 prosentilla yrityksistä. Keskimääräinen muutos oli noin 2,5 %, josta suurin osa johtui korollisten velkojen kasvusta. Merkittävimmät muutokset luvuissa aiheutuivat liikearvojen poistojen peruuntumisesta (IFRS 3) ja tietynlaisten vuokrasopimusten käsittelystä rahoitusleasingsopimuksina (IAS 17).

Joos ja Lang (1994) tutkivat tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutusta tilinpäätöksiin Ranskassa, Saksassa ja Iso-Britanniassa. He huomasivat, että käytäntöjen erot aiheuttavat merkittäviä poikkeamia taloudellisissa tunnusluvuissa ja markkinaperusteissa analyysissä. Fifield, Finningham, Fox, Power ja Veneziani (2011) puolestaan vertasivat IFRS-standardien mukaista tuloslaskelmaa ja omaa pääomaa Iso-Britannian, Irlannin ja Italian kansallisiin normistoihin perustuviin lukemiin. He totesivat, että IFRS:n mukainen tulos on suurempi kuin kansallisten normistojen mukaiset tulokset, ja että standardeilla on merkittävä vaikutus myös oman pääoman määrään.

Dunne, Finningham, Hannah, Power, Fifield, Fox, Helliar ja Veneziani (2008) tutkivat IFRS:n käyttöönottoa Iso-Britanniassa, Italiassa ja Irlannissa. Heidän mukaansa kaikkien yritysten tulokset olivat suuremmat ja oma pääoma pienempi IFRS:n mukaisesti ra-

portoituna verrattuna raportoituihin lukuihin kansallisen normiston mukaan. Standardit, joilla näytti olevan suurin vaikutus lukuihin, olivat IAS 19 Työsuhde-etuudet ja IAS 12 Tuloverot. IFRS-normiston käyttöönoton vaikutukset eivät olleet yhtäläiset kaikissa maissa ja ne olivat voimakkaammat brittiläisiin yrityksiin kuin italialaisiin tai irlantilaisiin yrityksiin. (Dunne ym. 2008, 150-151.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että aiempien tutkimusten perusteella tilinpäätöskäytännöjen erot vaikuttavat tunnuslukuihin ja erot voivat olla merkittäviäkin. Tilinpäätöskäytännöjen vertailevaa tutkimusta on tehty useista eri näkökulmista ja eri maiden käytäntöjä analysoiden. Selvästi yleisin menetelmä on hyödyntää vertailussa IFRS-siirtymävaiheen tilinpäätöksiä tai toisen normiston mukaisesti tehtyä täsmäytyslaskelmaa.

2.2 Tilinpäätösanalyysi ja taloudelliset tunnusluvut

Tilinpäätösanalyysin tarkoitus on verrata eri yritysten taloudellista tilaa samalla hetkellä tai yksittäisten yritysten taloudellisen tilan kehittymistä eri ajanjaksoina tilinpäätösinformaatiota hyväksikäyttäen. Sen avulla arvioidaan ja ennustetaan yrityksen toiminnan laajuutta sekä taloudellisia toimintaedellytyksiä kuten kannattavuutta ja vakavaraisuutta. Tilinpäätösanalyysillä on merkittävä rooli yrityksen taloudellisen tilan arviointiin perustuvassa päätöksenteossa. (Kallunki & Kytönen 2002, 14; Kallunki ym. 2008, 11, 190.)

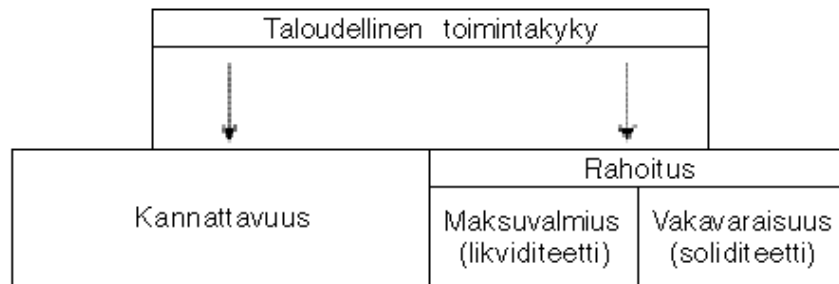
Tilinpäätösanalyysi perustuu virallisen tilinpäätöksen ja liitteiden tietoihin sekä muuhun käytettävissä olevaan informaatioon (Yritystutkimus ry 2011, 7). Se on osa yritysanalyysiä, jossa käytetään tilinpäätösinformaation lisäksi kaikkea yrityksestä saatavaa informaatiota, kuten tietoa yrityksen toimialasta tai kilpailijoista (Kallunki ym. 2008, 190). Tilinpäätösanalyysi voidaan jakaa suoriteperusteiseen tilinpäätösanalyysiin, rahavirta-analyysiin ja markkinaperusteiseen analyysiin. Suoriteperusteisessa tilinpäätösanalyysissä tulot ja menot kirjataan niiden syntyessä ja jaksotetaan eri tilikausille tuotoiksi ja kuluiksi, kun taas rahavirta-analyysissä keskitytään seuraamaan rahan liikkeitä, eikä menoja ja tuloja jaksoteta. Markkinaperusteisessa analyysissä puolestaan yhdistetään tilinpäätösinformaatiota osakemarkkinoilta saatavaan informaatioon. (Kallunki & Kytönen 2002, 14.)

Tilinpäätösanalyysin käyttäjiä ovat yrityksen sidosryhmät. Tietoja yrityksen taloudellisesta tilasta tarvitsevat muun muassa:

- osakkeenomistajat ja sijoittajat
- johto ja työntekijät
- luotonantajat ja tavarantoimittajat
- asiakkaat
- verottaja.

Eri sidosryhmät ovat kiinnostuneita jokainen hieman erilaisista tiedoista, jonka vuoksi tilinpäätösanalyysin avulla tuotetaan tietoa useista eri näkökulmista. Keskeisimpiä analysoinnin kohteita ovat yrityksen kannattavuus, vakavaraisuus, maksuvalmius ja toiminnan tehokkuus. Osakesijoittaja on erityisen kiinnostunut yrityksen kannattavuudesta, koska yrityksen arvo määräytyy tulevan kannattavuuden ja siihen liittyvän riskin perusteella. Vieraan pääoman sijoittajaa kiinnostaa kannattavuuden lisäksi yrityksen velkaisuus ja maksuvalmius, joiden avulla hän arvioi yrityksen kykyä maksaa luottojen korot ja pääomanpalautuksen ajallaan. Tavarantoimittajien kannalta olennaista on yrityksen luottokelpoisuus eli pystyykö yritys maksamaan ostovelkansa ajallaan. Verottaja puolestaan on kiinnostunut yrityksen vuosituloksesta, josta yritys maksaa veronsa. Vaikka jokaisella tilinpäätösanalyysin käyttäjäryhmällä on oma erityinen kiinnostuksen kohteensa, niin todellisuudessa kaikki ryhmät ovat ainakin jossain määrin kiinnostuneita kaikista yrityksen taloudellisista ominaisuuksista. (Kallunki & Kytönen 2002, 14; Kallunki ym. 2008, 12-14; Revsine ym. 2005, 6.)

Tunnuslukuanalyysi on yksi osa tilinpäätösanalyysiä ja se on lähtökohta kaikissa tilinpäätösanalyysitilanteissa. Tunnuslukuja käytetään kuvaamaan yrityksen taloudellista toimintakykyä, joka jaetaan perinteisesti kahteen osatekijään, kannattavuuteen ja rahoitukseen (kuvio 2). Rahoitusta tarkastellaan maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden näkökulmasta. (Leppiniemi & Leppiniemi 2012, luku 7.)

Kuvio 2 Yrityksen taloudellisen toimintakyvyn osatekijät (Leppiniemi & Leppiniemi 2012, luku 7).

Tunnuslukuanalyysissä valuuttamääräisten tilinpäätöserien sijaan analysoidaan prosenttimuotoisia tunnuslukuja. Tunnusluvut siis lasketaan jakamalla jokin tilinpäätöserä jollain toisella tilinpäätöserällä eli ne ovat suhdelukumuotoisia. Suhdelukumuotoisten tunnuslukujen avulla voidaan ottaa huomioon tai eliminoida yritysten vertailua vaikeuttavia tekijöitä kuten kokoeroja tai rahan arvon muutoksia. Yritysten kokoerojen vuoksi niiden tilinpäätöseriä ei voi suoraan verrata toisiinsa, mutta esimerkiksi nettotuloksen ja liikevaihdon suhdetta kuvaava nettotulosprosentti on vertailukelpoinen yritysten välillä. Myöskään saman yrityksen eri vuosien tilinpäätöserät eivät ole suoraan vertailukelpoisia muun muassa inflaation ja taloustilanteen vaihtelun vuoksi. Tunnuslukuja puolestaan voi vertailla myös eri vuosien välillä. Tunnusluvun osoittajan ja nimittäjän välillä tulee kuitenkin vallita lineaarinen riippuvuus, jotta se ottaa huomioon yritysten ja eri ajankohden väliset kokoerot. (Kallunki ym. 2008, 190-195.)

Ennen tunnuslukujen laskemista ja analysointia tilinpäätökseen joudutaan usein tekemään oikaisuja tunnuslukujen reliabiliteetin lisäämiseksi. Tilinpäätöksen oikaisemisella tarkoitetaan tilinpäätöstiedon jalostamista niin, että se palvelee paremmin analyysin tekijän tarkoitusta. Tilinpäätösanalyysin päätavoitteena on taloudellisen informaation vertailu eri aikakausina tai toisiin yrityksiin sekä tulevan kehityksen ennustaminen. Tuloslaskelma voi kuitenkin sisältää esimerkiksi sellaisia kertaluonteisia eriä, jotka eivät kuvasta yrityksen pitkän aikavälin kehitystä, jolloin analyysin luotettavuus heikkenee. Luotettavuutta voidaan parantaa tekemällä tilinpäätösoikaisuja. Yritystutkimus ry julkaisee opasta, jossa esitellään suomalaisen tilinpäätöksen analysointisuositukset. Opas

sisältää ohjeistuksen tilinpäätöksen oikaisemiseen ja suositukset oikaistuksi tuloslaskelmaksi ja taseeksi. Useat tilinpäätösanalyysija tekevät tahot ovat omaksuneet nämä ohjeet standardeiksi. IFRS-normisto tekee useat oikaisut tarpeettomiksi ja opasta voikin käyttää vain soveltuvin osin IFRS-tilinpäätökseen, koska se on tarkoitettu suomalaisen tilinpäätöksen analysointiin. Yritystutkimus ry on tosin julkaissut ohjeita myös erityisesti IFRS-tilinpäätöksen oikaisemiseen. (Kallunki ym. 2008, 116-118; Yritystutkimus ry 2011.)

Käytännössä tilinpäätöksen analysoijan ei tarvitse laskea tunnuslukuja, vaan sen tekevät tietokoneohjelmat. Analysoijan kannalta haastavinta onkin valita kaikkein olennaisimmat tunnusluvut suuresta määrästä erilaisia tunnuslukuja. Tunnuslukujen käyttökelpoisuus riippuu niiden teknisistä ominaisuuksista ja tilinpäätösanalyysin käyttötarkoituksesta. Tunnusluvut sisältävät suurelta osin samaa informaatiota ja varsin pienellä sekä oikein valitulla joukolla saa yleensä hyvän kokonaiskuvan yrityksen taloudellisesta tilasta. Tutkimalla tunnuslukujen validiteettia ja reliabiliteettia voidaan arvioida niiden käyttökelpoisuutta. Validi tunnusluku mittaa sitä ominaisuutta, jota on tarkoitus analysoida eli se antaa harhattomia tuloksia. Tunnusluvun reliabiliteetilla tarkoitetaan sen kykyä antaa luotettavia tuloksia tutkittavasta ominaisuudesta. Käytännössä tunnusluvun luotettavuus riippuu erityisesti muutoksista kirjanpitokäytännöissä ja tilinpäätöksen satunnaisista eristä. (Kallunki ym. 2008, 115, 189-190, 200.)

Tunnusluvut luokitellaan usein sen mukaan, mitä taloudellista ominaisuutta niiden avulla mitataan (Kallunki ym. 2008, 200). Taulukkoon 1 on koottu tunnusluvut Yritystutkimus ry:n (2011) tunnuslukuluokittelun mukaisesti eli jaoteltuna kannattavuuden ja rahoituksen tunnuslukuihin sekä muihin tunnuslukuihin. Taulukkoon on lisätty vielä keskeisimmät markkinaperusteiset tunnusluvut Kallunki ym. (2008) mukaan. Taulukon jälkeen tarkastellaan lähemmin kannattavuutta ja rahoitusta ja niitä kuutta eri tunnuslukua, joihin tässä tutkielmassa keskitytään.

Kannattavuus	
Tuloksen rakenne	Pääoman tuotto
Myyntikateprosentti Käyttökateprosentti Liiketulosprosentti Nettotulosprosentti Rahoitustulosprosentti	Kokonaispääoman tuottoprosentti Sijoitetun pääoman tuottoprosentti Oman pääoman tuottoprosentti
Rahoitus	
Pääomarakenne	Rahoituksen riittävyys
Omavaraisuusaste Suhteellinen velkaantuneisuus Net gearing (nettovelkaantumisaste) Käyttöpääomaprocentti Myyntisaamisten kiertoaika Vaihto-omaisuuden kiertoaika Tavaravaraston kiertoaika Ostovelkojen kiertoaika Nettokäyttöpääomaprocentti	Quick ratio Current ratio Vieraan pääoman takaisinmaksuaika Lainojen hoitokate Korolliset velat/käyttökate Rahoituskulujen hoitokate Korkokate Investointien tulo-rahoitusprocentti
Muut tunnusluvut	
Liikevaihdon muutosprocentti Liikevaihto/henkilö Nettorahoituskuluprocentti Nettorahoituskulut/käyttökateprocentti Keskimääräiset rahoituskulutprocentti	
Markkinaperusteiset tunnusluvut	
Tulos per osake Osinko per osake Oma pääoma per osake P/E-luku Efektiivinen osinkotuotto P/B-luku	

Taulukko 1 Tunnuslukuluokittelu (Kallunki ym. 2008; Yritystutkimus ry 2011).

2.2.1 Kannattavuus

Kannattavuudella tarkoitetaan liiketoiminnan taloudellista tulosta eli yrityksen kykyä tuottaa liiketoiminnallaan tuloja enemmän kuin tulojen hankkimiseksi on mennyt menoja. Tunnuslukuanalyysissä kannattavuutta voidaan mitata sijoitetun pääoman tuoton tai kannattavuuden rakenteellisesta näkökulmasta, jossa tuloslaskelman tai siitä johdettuja voittoeriä suhteutetaan yrityksen liikevaihtoon. Yhdeltä tilikaudelta laskettu kannatta-

vuus ei välttämättä kuvaa pitkän aikavälin kannattavuutta, mutta se antaa kuitenkin melko luotettavan kuvan yrityksen kannattavuudesta. (Kallunki & Kytönen 2002, 74; Kallunki ym. 2008, 125-126.)

Pääoman tuottoa tarkasteltaessa tarkoitus on analysoida, kuinka tehokkaasti yritys on käyttänyt pääomaa. Tyypillisimpiä pääoman tuottoa kuvaavia tunnuslukuja ovat sijoitetun pääoman tuottoprosentti ja oman pääoman tuottoprosentti. (Kallunki ym. 2008, 126.) Myös kokonaispääoman tuottoprosenttia käytetään yleisesti kannattavuuden mittarina. Sijoitetun pääoman tuottoprosentin vertailtavuutta eri yritysten kesken voi heikentää se, että saatavilla ei ole riittävästi tietoja korollisen ja korottoman pääoman jaon selvittämiseksi. Tällöin kokonaispääoman tuottoprosentti on sijoitettua pääomaa käyttökelpoisempi tunnusluku. Pääoman tuottoa kuvaavista tunnusluvuista tässä tutkielmassa keskitytään kokonaispääoman ja oman pääoman tuottoprosentteihin. (Yritystutkimus ry 2011, 63-65.)

Kokonaispääoman tuottoprosentti kertoo tilikauden tuoton yritystoimintaan sitoutuneelle pääomalle (Balance Consulting 2013). Oman pääoman tuottoprosentti puolestaan mittaa, kuinka paljon yritys on hankkinut tuottoa omalle pääomalle. Kokonaispääoman ja oman pääoman tuottoprosenttien laskukaavat ovat seuraavat:

$$\text{Kokonaispääoman tuotto-\%} = \frac{\text{Nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot (12 kk)}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin tilikaudella}} \times 100$$

$$\text{Oman pääoman tuotto-\%} = \frac{\text{Nettotulos (12 kk)}}{\text{Oma pääoma keskimäärin tilikaudella}} \times 100$$

Tarvittaessa molemmissa tunnusluvuissa voidaan käyttää oikaistua taseen loppusummaa ja omaa pääomaa. (Yritystutkimus ry 2011, 63-65.)

Yritystutkimuksen viitteellisten ohjearvojen mukaan kokonaispääoman tuotto on hyvä, jos se on yli 10 %, tyydyttävä, jos se on 5-10 % ja heikko, jos se on alle 5 % (Yritystut-

kimus ry 2011, 64). Oman pääoman tuottoprosentin tavoitetaso määräytyy omistajien asettaman tuottovaatimuksen mukaan, mutta sille on kuitenkin annettu viitteelliset normiarvot, jotka on esitelty taulukossa 2 (Balance Consulting 2013).

Erinomainen	yli 20 %
Hyvä	15-20 %
Tyydyttävä	10-15 %
Välttävä	5-10 %
Heikko	alle 5 %

Taulukko 2 Oman pääoman tuottoprosentin viitteelliset normiarvot (Balance Consulting 2013).

Kannattavuuden rakennetta kuvaavista tunnusluvuista yleisin on liiketulosprosentti ja se on yksi kuudesta tässä tutkielmassa tarkasteltavista tunnusluvuista. Liiketulos on yrityksen voitto tai tappio, kun liikevaihdosta ja liiketoiminnan muista tuotoista vähennetään liiketoiminnan kulut sekä poistot ja arvonalennukset. Tunnusluku lasketaan jakamalla liiketulos liiketoiminnan tuotoilla, joihin sisältyy liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot. (Kallunki ym. 2008, 126-127.)

$$\text{Liiketulos-\%} = \frac{\text{Liiketulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

Kallunki ym. (2008) toteaa liiketulosprosentin vaihtelevan voimakkaasti toimialoittain, joten sitä kannattaa käyttää vain toimialan sisäiseen vertailuun tai yksittäisen yrityksen kehityksen seuraamiseen ja sille ei kannata antaa ohjearvoja. Yritystutkimus (2011) kuitenkin mainitsee luvun soveltuvan myös eri toimialojen väliseen vertailuun ja on antanut sille seuraavat ohjearvot: yli 10 % hyvä, 5-10 % tyydyttävä ja alle 5 % heikko.

2.2.2 Maksuvalmius

Maksuvalmius eli likviditeetti tarkoittaa yrityksen kykyä suoriutua sen kaikista maksuista ajallaan. Toisin sanoen se kertoo yrityksen lyhyen aikavälin rahoituksen riittävyydestä. Kun maksuvalmius on riittävällä tasolla, yrityksellä on riittävästi kassareser-

vejä tai muuta nopeasti rahaksi muutettavaa omaisuutta juoksevista kassamenoista suoriutuakseen eikä sen tarvitse turvautua lyhytaikaiseen rahoitukseen. Dynaaminen maksuvalmius mittaa tulo-rahoituksen riittävyttä maksujen hoitamiseen tilikauden aikana kassavirtalaskelman avulla ja staattinen maksuvalmius puolestaan yrityksen maksuvalmiutta tietyllä hetkellä kuten tilinpäätöshetkellä (Yritystutkimus ry 2011, 71). Tässä tutkielmassa keskitytään staattiseen maksuvalmiuteen, jota tavallisimmin mitataan suhteuttamalla yrityksen likvidit varat sen lyhytaikaisiin velkoihin. Näin muodostettuja tunnuslukuja ovat quick ratio ja current ratio. Tässä tutkielmassa tarkastellaan current ratiota, joka mittaa yrityksen maksuvalmiutta laajemmin kuin quick ratio, sillä siinä likvideihin varoihin sisältyy myös vaihto-omaisuus. Current ratio kertoo, kuinka suuren osan lyhytaikaisista maksusitoumuksistaan yritys kykenisi maksamaan, jos sen toiminta lopetettaisiin. (Kallunki ym. 2008, 153-159.)

Tunnusluvun laskukaava on seuraava:

$$\text{Current ratio} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Ohjearvojen mukaan current ratio on hyvä, kun se on yli 2, tyydyttävä, kun se on 1-2 ja heikko, kun se on alle 1. (Yritystutkimus ry 2011, 71-72.)

2.2.3 Vakavaraisuus

Yrityksen vakavaraisuus tarkoittaa vieraan ja oman pääoman suhdetta koko pääomasta. Vakavaraisuuden sijasta voidaan puhua myös velkaantuneisuudesta. Vakavaraisen yrityksen vieraan pääoman osuus koko pääomasta ei ole liian suuri ja yritys selviytyy vai-vatta vieraan pääoman korkomaksuista. (Kallunki & Kytönen 2002, 80.)

Tyypillisimpiä vakavaraisuuden tunnuslukuja ovat omavaraisuusaste, nettovelkaantumisaste ja suhteellinen velkaantuneisuus, joista kaksi ensimmäistä sisältyvät tässä tutkielmassa tehtävään kuuden tunnusluvun tunnuslukuanalyysiin. Omavaraisuusaste mit-taa oman pääoman suhdetta taseen loppusummaan, kun taas nettovelkaantumisaste mit-taa yrityksen nettovelkojen ja oman pääoman suhdetta.

Tunnusluvut lasketaan seuraavasti:

$$\text{Omavaraisuusaste, \%} = \frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen loppusumma} - \text{Saadut ennakot}} \times 100$$

$$\text{Nettovelkaantumisaste, \%} = \frac{\text{Korollinen vieras pääoma} - \text{Rahat ja arvopaperit}}{\text{Oma pääoma}} \times 100$$

Omavaraisuusastetta laskettaessa saadut ennakot vähennetään, koska niihin liittyvä keskenäinen työ sisältyy vaihto-omaisuuteen. Nettovelkaantumisastetta laskettaessa likvidien varojen osuus vähennetään korollisista veloista, sillä niillä yritys voisi lyhentää lainojaan heti. Tarvittaessa molempien lukujen laskennassa voidaan käyttää oikaistua omaa pääomaa ja taseen loppusummaa. (Kallunki ym. 2008, 143-147.)

Yritystutkimus on antanut omavaraisuusasteelle ohjearvot, joiden mukaan yli 40 % on hyvä, 20-40 % tyydyttävä ja alle 20 % heikko. Nettovelkaantumisasteen ollessa alle 100 % voidaan sitä pitää hyvänä. (Yritystutkimus ry 2011, 67-68.)

2.3 Tilinpäätöskäytäntöjen moninaisuus

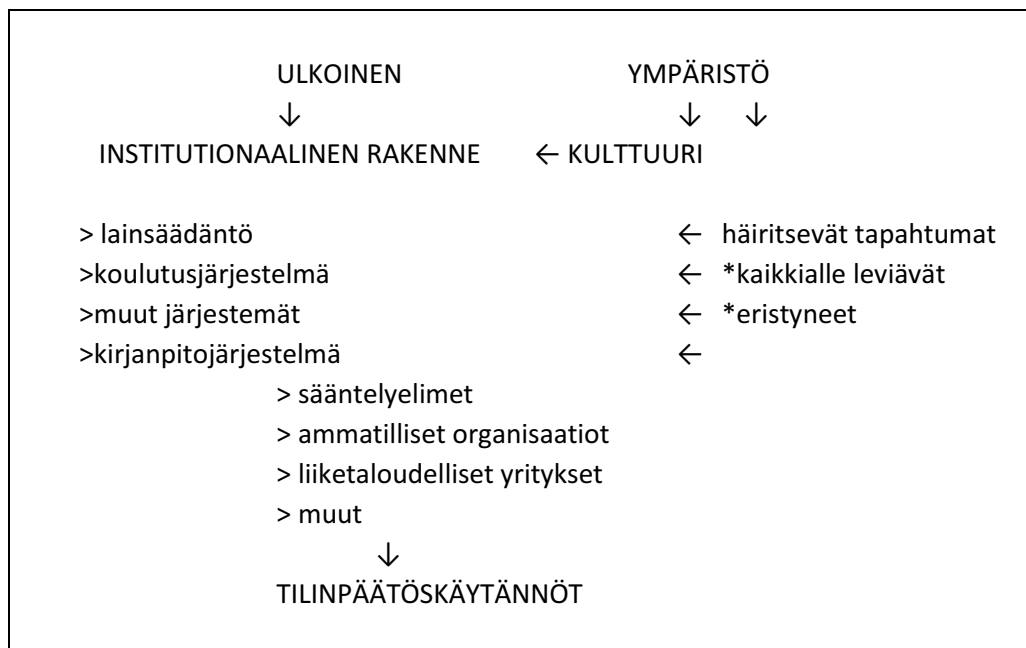
Kahdenkertainen kirjanpito kehittyi keskiajalla Italian kaupunkivaltioissa vilkkaan kaupankäynnin seurauksena, kun velallisia, velkojia, kassaa ja tavaroita koskevat liiketapahtumat yhdistettiin kahdenkertaisen kirjapidon kontrollisysteemiksi. Vuonna 1494 ilmestyi Luca Paciolin teos, jossa kahdenkertainen kirjanpito esiteltiin ensimmäisen kerran kuvaamalla silloisten kauppiaiden käyttämää menetelmää (Belkaoui 1993, 3). Tuloslaskelma ja tase kehittyivät osakeyhtiöiden syntyessä 1700–1800-luvuilla, kun osakkeenomistajat halusivat tietoa yrityksen taloudellisesta tilasta. Tästä kehittyi ajan saatossa nykyinen kirjanpitokäytäntö. (Majala 1987, 11.)

Kirjanpitoteoria pitää sisällään yleensä kuvauksen liiketapahtumien käsittelystä sekä tilinpäätöksen periaatteista. Tilinpäätös puolestaan muodostuu tavallisesti tuloslaskel-

masta ja taseesta. Kahdenkertaisen kirjanpidon idea 1400-luvulta luo juuren eri teorioille ja niillä ei ole periaatteellista teknistä eroa liiketapahtumien kirjaamisessa, mutta teorit ja käytännöt ovat kehittyneet eri suuntiin kunkin maan taloudellis-sosiaalisen kehityksen erityistarpeiden mukaan. Teoriat poikkeavat toisistaan liiketapahtumien luonteen, tilijärjestelmien ja näitä koskevien käsitelmäärittelyjen suhteen. Erot selittyvät erilaisilla käsityksillä tilinpäätöksestä, sen luonteesta, tehtävistä ja tarkoituksista. (Majala 1987, 16-17.)

2.3.1 Tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisten erojen syyt

Tilinpäätöskäytäntöjen eroja on selitetty usealla eri tekijällä. Doupnik & Salter (1995) muodostivat yleisen mallin (kuvio 3) käytäntöjen kehittymisestä aiempien tutkimusten viitekehysten pohjalta.

Kuvio 3 Yleinen malli tilinpäätöskäytäntöjen kehittymisestä (mukaillen Doupnik & Salter 1995, 6).

Mallissa on kolme perustekijää, jotka näyttävät ratkaisevan maan tilinpäätöskäytännön kehittymisen: ulkoinen ympäristö, kulttuuriset arvot ja institutionaalinen rakenne. Meek ja Saudagaran (1990) osoittivat, että seuraavista kirjanpitoikäytäntöihin vaikuttavista

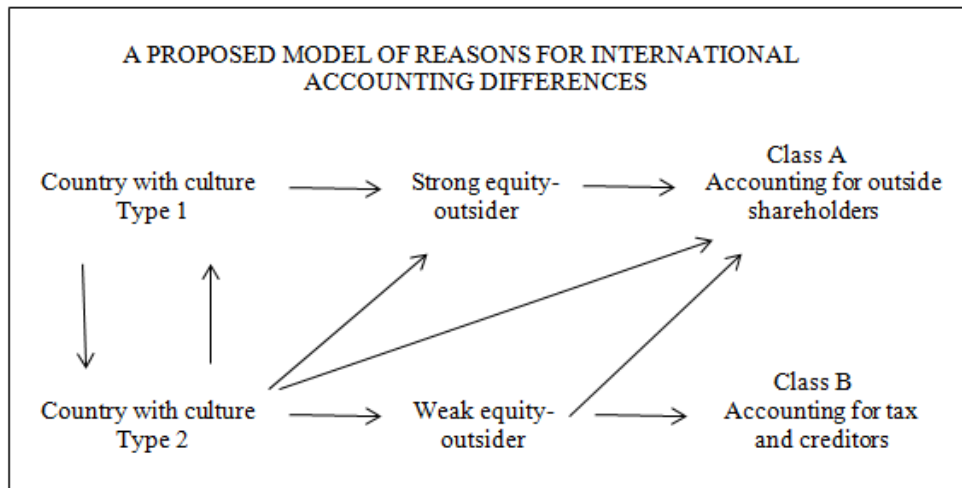
ympäristötekijöistä ollaan yleisesti samaa mieltä: lainsäädäntö, yritysten ja rahoituksen tarjoajien välisen suhteen luonne, verolainsäädäntö, inflaation taso sekä poliittiset ja taloudelliset rasitteet (Doupnik & Salter 1995, 9). Tutkimuksessaan Doupnik ja Salter (1995) lisäsivät näiden joukkoon koulutustason ja taloudellisen kehityksen tason. (Doupnik & Salter 1995, 9, 11.)

Nobes (1998) listasi artikkelissaan aiemmin ehdotettuja syitä tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisiin eroihin (taulukko 3). Hänen mukaansa aiempi kirjallisuus tarjoaa useita mahdollisia syitä kansainvälisiin eroihin, mutta ei yleistä teoriaa, joka yhdistäisi nämä tekijät. (Nobes 1998, 262-263.)

SYITÄ TILINPÄÄTÖSKÄYTÄNTÖJEN KANSAINVÄLISIIN EROIHIN	
1	Yritysten omistuksen ja rahoitusjärjestelmän luonne
2	Siirtomaaperintö
3	Invaasiot
4	Verotus
5	Inflaatio
6	Koulutuksen taso
7	Laskentatoimen ammattikunnan ikä ja koko
8	Taloudellisen kehityksen vaihe
9	Lainsäädäntö
10	Kulttuuri
11	Historia
12	Maantiede
13	Kieli
14	Teorian vaikutus
15	Poliittiset järjestelmät, sosiaalinen ilmapiiri
16	Uskonto
17	Sattumat

Taulukko 3 Syitä tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisiin eroihin (Nobes 1998, 263).

Nobes (1998) väitti, että useimmat taulukossa 3 listatuista tekijöistä ovat tarpeettomia selittävinä, itsenäisinä muuttujina ja rakensi tilinpäätöskäytäntöjen yleisen kahden luokan mallin (kuvio 4).

Kuvio 4 Tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisten erojen syyt – kahden luokan malli (Nobes 1998, 279).

Malli on riippuvainen ainoastaan rahoitusjärjestelmien merkityksestä ja siirtomaaperinnöstä. Kulttuurisesti dominoidun maan tilinpäätöskäytännön luokan ratkaisee kulttuurin vaikutus. Kulttuurisesti riippumattoman maan vallitsevan tilinpäätöskäytännön luokka riippuu osakemarkkinoiden luonteesta eli siitä, kuinka merkittävää on yritysten ulkoinen omistus (weak/strong equity outsider market). Maissa, joissa yritysten ulkoinen omistus on merkittävää, on paljon yrityksiä, joiden omistus on jakautunut laajalle useiden ulkopuolisten osakkeenomistajien kesken ("outsider company"), jolloin kirjanpitonormiston lähtökohtana on osakkeenomistajan näkökulma. Maissa, joissa yritysten ulkoinen omistus on vähäistä, normisto perustuu verottajan ja velkojien näkökulmaan. Joskus ulkoisen omistuksen markkinat voivat kuitenkin vähitellen kehittyä tai tietyt yritykset voivat olla kiinnostuneita ulkomaisista osakemarkkinoista. Tämä johtaa sopivan kirjanpitokäytännön kehittymiseen ja on yksi syy useamman kuin yhden tilinpäätöskäytäntöluokan olemassaoloon yhdessä maassa. Nobesin mukaan useat muut tekijät, joita on aiemmin ehdotettu tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisten erojen syiksi, liittyvät osakemarkkinoihin tai ovat niistä seurausta. (Nobes 1998, 270-284.)

2.3.2 Tilinpäätöskäytäntöjen erot ja niiden vaikutukset tilinpäätösinformaatioon

Tilinpäätöskäytäntöjen erojen seurauksena samanlaiset tapahtumat voidaan raportoida eri tavoin eri maissa ja eri maissa voidaan raportoida eri tapahtumia. Eri maiden kirjanpitoikäytäntöjen erot voidaan luokitella kolmeen eri kategoriaan; erot eri maiden säännöissä, erot sääntöjen tulkinnassa tai toteuttamisessa ja erot yritysten suosimissa käytännöissä. (Roberts ym. 2002, 59.)

Erot eri maiden säännöissä ovat ilmeisin syy siihen, että eri maiden yritykset käyttävät erilaisia laskentatapoja tai raportoivat eri asioita. Tilinpäätöskäytäntöä ohjaavat säännöt määrittelevät esimerkiksi sen, onko jokin asia velka tai varallisuuteen kuuluva omaisuususerä ja jos on, niin kirjataanko se taseeseen ja jos kirjataan, niin miten se tulee arvostaa. Jonkin maan sääntöjen mukaan esimerkiksi rahoitusleasingilla hankittu omaisuus merkitään taseeseen, kun taas toisen maan normisto edellyttää sen merkitsemisen vain liitetietoihin. Toisaalta taas joku normisto edellyttää tietyn omaisuususerän arvostamista hankintameno, kun jonkun toisen normiston mukaan se arvostetaan käypään arvoon. Alexander ja Nobes (2007) listasivat esimerkkejä potentiaalisista kirjanpidon käsittelyeroista muun muassa seuraavasti:

- pysyvien vastaavien arvonorotukset vai ehdoton alkuperäinen hankintameno
- pitkäaikaisten sopimusten valmistusasteen vai luovutuksen mukainen tuloutus
- ulkomaisen valuutan saatavien ja velkojen muuntaminen kotimaan valuuttaan tilinpäätöshetken vai tilisiirtohetken kurssin mukaisesti
- rakennusaikaisten korkojen aktivointi vai ei
- vuokrasopimusten aktivoiminen vai ei
- liikearvon poistaminen vai arvon alentaminen
- sijoitusomaisuuden arvonorottaminen ja poistaminen vai ei.
- poistojen perustuminen verotukseen vai ei. (Alexander & Nobes 2007, 148, 169 362; Roberts ym. 2002, 60.)

He listasivat myös esimerkkejä tilinpäätöksen laadinnassa tehtävistä valinnoista, jotka voivat merkittävästi vaikuttaa tilinpäätöksen tulkintaan ja analysointiin:

- varojen arvostusmenetelmä → vaikuttaa poistojen kautta tulokseen ja taseen loppusummiin
- poistomenetelmä → vaikuttaa tulokseen ja taseen loppusummiin
- varaston arvostaminen → vaikuttaa tuloksen ja taseen loppusummien lisäksi maksuvalmiuden tunnuslukuihin
- pitkäaikaisten sopimusten oletukset, esimerkiksi menetelmä, jolla ne otetaan huomioon tilikauden liikevaihdossa ja mahdollisten tulevien tappioiden käsittely
- liikearvon arvostaminen ja menetelmä sen eliminointiin
- käyttö- ja rahoitusleasingin välinen luokittelu sekä menetelmä, jolla vuokralleot-tajaan ja vuokralleantajaan liittyvät rahoituskulut jaetaan
- menetelmä kehittämismenojen aktivointiin ja niiden poistoon
- konsernitilinpäätöksen laadintamenetelmät, kuten määritelmät, jotka erottavat tytäryrityksen ja liikeympäristön tai menetelmät konsernin sisäisen omistuksen eliminointiin → vaikuttavat tilinpäätöksen lukuihin
- liiketapahtumahetken vai tilinpäätöshetken kurssin käyttö ulkomaisen tilinpäätöksen muuntamisessa. (Alexander & Nobes 2007, 344.)

Sääntöjen tulkintaan ja toteuttamiseen vaikuttavat useat eri tekijät, kuten kieli, termistö ja talouskulttuuri. Kielen vaikutus tilinpäätösinformaation tulee ottaa huomioon sekä tilinpäätöksen kääntäjän että sen lukijan näkökulmasta. Useat yritykset julkaisevat tilinpäätöksensä myös toiselle kielelle käännettynä, ja vaikka tavoitteena on validin tilinpäätösinformaation tarjoaminen ulkomaisille käyttäjille, voi lopputulos olla päinvastainen epäluotettavien tai harhaanjohtavien käännösten seurauksena. Davidson ja Chrisman (1993) tarkastelivat sekä englanniksi että ranskaksi julkaistuja IAS-standardeja Kanadassa ja huomasivat, että monitulkintaisten käsitteiden kuten ”likely”, ”normally”, ”usually” ja ”remote” käännökset eivät olleet aina yhdenmukaisia, ja että englannin- ja ranskankieliset opiskelijat tulkitsivat niitä eri tavoin (Davidson & Chrisman 1993).

Englanninkielisten maiden keskuudessa ongelma on se, että sama sana voi tarkoittaa eri asioita eri maissa tai tekniset termit poikkeavat muuten toisistaan. Esimerkiksi brittieng-

lannissa sana ”property” rajoittuu koskemaan vain maa-alueita ja rakennuksia, kun taas amerikanenglannissa se käsittää aineellisen omaisuuden yleisesti. Yhdysvaltalaiset yhdistävät termin ”stock” yrityksen osakkeisiin, kun taas briteille se tarkoittaa varastossa olevia tavaroita (Choi & Meek 2008, 336). Muita poikkeavuuksia ovat esimerkiksi ”velkaantumisaste” ja ”tilikausi”, jotka amerikanenglanniksi ovat ”leverage” ja ”fiscal year” ja brittienglanniksi ”gearing” ja ”financial year”. Nämä eroavuudet voivat helposti saada aikaan väärinkäsityksiä, jos tilinpäätöksen käänös ei ole huolellisesti tehty tai lukija ei ole tietoinen kielellisistä eroista. (Alexander & Nobes 2007, 357-358.)

Myös kulttuuritausta vaikuttaa osaltaan laskentasäännösten toteuttamiseen ja tulkintaan. Monet kirjanpidon osa-alueet sisältävät arvioita, ennusteita, harkintaa ja monitulkintaisia käsitteitä. Esimerkiksi poistojen laskemista varten tulee ensin päättää sopivin poistomenetelmä, hyödykkeen taloudellinen pitoaika ja sen jäännösarvo. Satunnaisten kulu-
jen käsittelyssä puolestaan yrityksen tulee päättää mitä tarkalleen ottaen on tarkoitettu käsitteillä ”todennäköinen” ja ”poikkeava” eli tarkoittaako todennäköinen esimerkiksi 95 prosentin mahdollisuutta tapahtua vai onko 85 prosentin mahdollisuus vielä todennäköinen ja onko poikkeavan tapahtuman mahdollisuus tapahtua 10 prosenttia, 5 prosenttia vai vain 2 prosenttia. Arvioiden ja monitulkintaisen termistön käyttö tarkoittaa, että samat tapahtumat voidaan mitata ja raportoida eri tavoin eri yritysten toimesta. On selvää, että eroja voi olla yhdenkin maan sisällä, mutta ne ovat usein paljon suurempia kansainvälisesti tarkasteltuna. Esimerkiksi henkilö, jonka asuinmaassa ollaan suhteellisen tyytymättömiä epävarmuuteen, voi tulkita käsitteen ”todennäköinen” rajoittavammaksi kuin henkilö, jonka asuinmaassa siedetään paremmin epävarmuutta. (Roberts ym. 2002, 61.)

Kulttuuritausta vaikuttaa myös siihen, että esimerkiksi saksalaisilla yrityksillä on tavallisesti korkea velkaantumisaste verrattuna yhdysvaltalaisiin tai brittiläisiin yrityksiin, sillä Saksassa velkarahoituksella on pitkä historia. Sen lisäksi, että se on tavallista, se on myös turvallisempaa johtuen pankkien suhteesta saksalaiseen tuotantoon. Saksassa pankkiirien odotetaan ennemminkin pumppaavan rahaa heikkoon yritykseen, kuin sulkevan ensimmäisenä rahahanat. Erilaisesta talouskulttuurista johtuen korkea velkaantumisaste on siten sekä normaalia että vähemmän riskialtista Saksassa. (Alexander & Nobes 2007, 361.) Japanissa puolestaan verotuksella ja tilinpäätösraportoinnilla on läheinen yhteys, jonka myötä japanilaiset yritykset ovat varovaisempia määrittäessään tulo-

jaan. Lisäksi verrattuna esimerkiksi yhdysvaltalaisiin yrityksiin, japanilaisilla yrityksillä on vähemmän paineita raportoida kasvaneista tuotoista, koska ulkopuolisten osakkeenomistajien osuus on vähäisempi. Japanilaisten yritysten raportoitujen tuottojen onkin tapana olla alhaisempia kuin angloamerikkalaisten maiden yritysten tuottojen, vaikka tilinpäätöksistä olisi poistettu tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutukset. (Choi & Meek 2008, 324.)

Eroilla yrityksen suosimissa käytännöissä viitataan siihen, että tilinpäätösstandardit ja todelliset käytännöt voivat poiketa toisistaan. Tämä johtuu useasta eri syystä. Monissa maissa rangaistukset kirjanpitosäännösten rikkomisesta ovat heikkoja tai tehottomia, jolloin kynnys sääntöjen noudattamatta jättämiseen ei ole korkea. Toisaalta taas yritykset saattavat vapaaehtoisesti raportoida tietoja enemmän kuin vaaditaan. Joissain maissa puolestaan yritysten on mahdollista poiketa säännöistä, jos sen tekeminen kuvaa yrityksen toiminnan tulosta ja taloudellista asemaa paremmin. Lisäksi standardit sisältävät usein lukuisia vaihtoehtoja ja joitain osa-alueita ne eivät välttämättä koske lainkaan, jolloin yritykset voivat vapaasti soveltaa parhaaksi katsomaansa menetelmää. Tästä johtuen tilinpäätöskäytäntöjen eroja ja yhtenäisyyksiä tarkasteltaessa standardien ja todellisten käytäntöjen välille tulee tehdä ero. (Choi & Meek 2008, 56; Roberts ym. 2002, 61.)

2.3.3 Tilinpäätöskäytäntöjen vertailumenetelmät

Kahden eri maan tilinpäätösstandardien vertaaminen toisiinsa on suhteellisen mutkatonta, mutta se voi kertoa melko vähän siitä, kuinka samanlaiset yritysten kirjanpitokäytännöt oikeastaan ovat. Tilinpäätösstandardien ja käytännön välinen suhde on monimutkainen. Joissain tapauksissa käytäntö on peräisin standardeista, joissain taas standardit ovat peräisin käytännöstä. Käytännöt voivat erota huomattavasti toisistaan eri maiden välillä, vaikka standardit sisältäisivät vain muutamia eroja. Jos taas kaikki yritykset asuinmaasta riippumatta valitsisivat eri vaihtoehtoista samanlaisen laskentatavan, niin käytännön erot voisivat todellisuudessa olla pienempiä kuin erot standardeissa. Tästä syystä on verrattava oikeiden yritysten todellisia käytäntöjä, jotta saadaan oikea kuva tilinpäätöskäytäntöjen kansainvälisistä eroista. (Choi & Meek 2008, 57; Roberts ym. 2002, 61.)

Tilinpäätösinformaation kansainväliseen vertailuun on useita tapoja. Osa analyysoijista määrittelee ulkomaiset laskentatavat uudelleen kansainvälisesti tunnettujen periaatteiden tai muiden yleisien perusteiden mukaisesti. Toiset taas hankkivat yksityiskohtaiset tiedot tiettyjen maiden laskentakäytännöistä ja rajaavat analysoinnin näiden maiden yrityksiin. Tilinpäätösten välisten erojen suuruuden mittaaminen on yksi keino niiden keskinäiseen vertailuun. Jos erojen suuruus pystytään mittaamaan ja laskemaan, saadaan selville samankaltaisimmat ja erilaisimmat tilinpäätökset. Erojen ja samankaltaisuuksien suuruuksien mittaamiseen on useita eri tapoja. Yksi vaihtoehto on mitata raportoitujen lukujen eroja, jotka johtuvat laskentatapojen erilaisuudesta. Tällöin tarvitaan sama tilinpäätösaineisto eri normistojen mukaisesti laadittuna. Useat yritykset julkaisevat tilinpäätösinformaatiota sekä kotimaisen että ulkomaisen normiston mukaisesti laadittuna, koska ulkomaiset sijoittajat ja listautuminen ulkomaiseen pörssiin edellyttävät sitä. Tätä yleisempää on julkaista kotimaisen normiston mukaisen tilinpäätöksen lisäksi ulkomaisen normiston mukainen täsmäytyslaskelma, kuten esimerkiksi Yhdysvaltojen pörssiin listautumisen edellytyksenä oleva Form 20-F. (Roberts ym. 2002, 64-65.)

Vaihtoehtoinen tapa on tarkastella kahden eri yrityksen noudattamia menetelmiä ja sääntöjä, jolloin lasketaan samanlaisten ja erilaisten sääntöjen lukumäärät. Molemmat tavat antavat osviittaa siitä, kuinka samanlaiset tai erilaiset tilinpäätökset ovat, mutta niiden antamat tulokset voivat olla hyvinkin erilaisia. Kahden eri maan tai yrityksen kirjanpitonormistot voivat poiketa toisistaan suurestikin, mutta erojen kokonaisvaikutus raportoituihin lukuihin voi olla hyvin pieni. Toisaalta normistojen välisiä eroja saattaa olla vain muutama, mutta jokaisella näistä eroista voi olla merkittävä vaikutus lukuihin. Tästä syystä tilinpäätöskäytäntöjen eroja mitattaessa tulee ottaa huomioon sekä raportoitujen lukujen että käytettyjen menetelmien erot. (Roberts ym. 2002, 64.)

”Uudelleenmäärittelyn algoritmi” (restatement algorithm) on yksi keino tilinpäätösinformaation kansainvälisen vertailukelpoisuuden lisäämiseen. Brown, Soybel ja Stickney (1997) hyödynsivät uudelleenmäärittelyn algoritmia vertaillessaan yhdysvaltalaisen ja japanilaisten yritysten tilinpäätösinformaatioita. Sen sijaan, että he olisivat muuntaneet US GAAP-tilinpäätöksiä japanilaisen normiston mukaisiksi tai päinvastoin, he muokkasivat molempien maiden aineistoja saavuttaakseen yhtenäiset laskentaperiaatteet. Suhteellisen yksinkertaiset uudelleenmäärittelyn algoritmit voivat olla tehokkaita. Yksi tapa

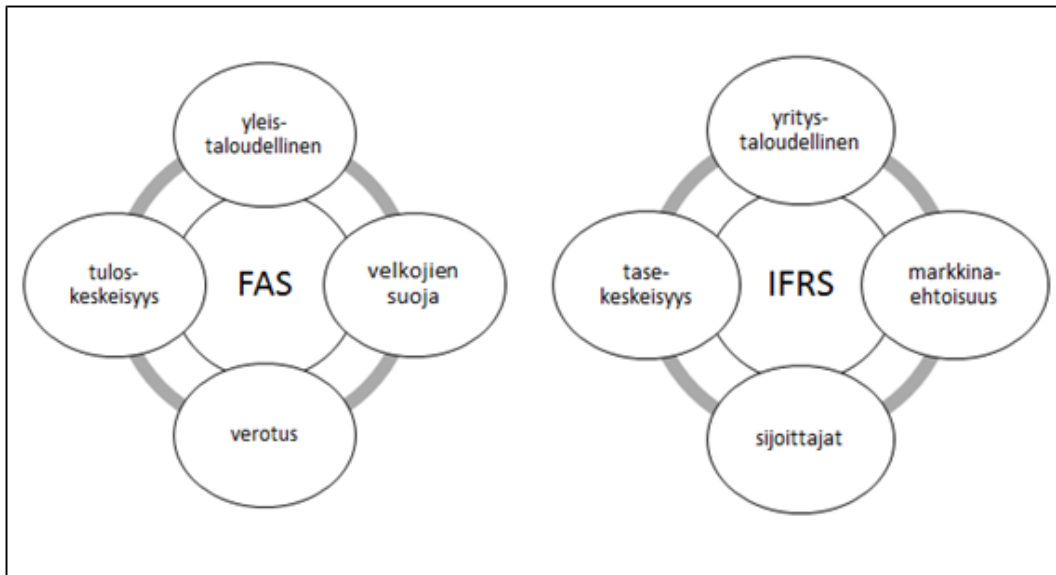
on keskittyä muutamaankin merkittävimpään eroon tilinpäätöskäytännöissä, joihin liittyen on saatavilla riittävästi informaatiota luotettavien muutosten tekemiseksi. Esimerkiksi Brown ym. esittivät yhteenvedossaan useita yhdysvaltalaisen ja japanilaisen tilinpäätöskäytännön eroja, mutta heidän uudelleenmäärittelyn algoritminsa keskittyi näistä vain neljään. (Choi & Meek 2008, 324-325.)

Kun analysoidaan yritysten tunnuslukuja kansainvälisessä yhteydessä, tulee ottaa huomioon kaksi seikkaa. Ensinnäkin on arvioitava, ovatko tilinpäätöskäytäntöjen erojen aiheuttamat vaihtelut eri maiden yritysten tilinpäätösluvuissa merkittäviä. Toiseksi tulee selvittää, miten paikallinen kulttuuri sekä talous- ja kilpailuolosuhteet vaikuttavat laskentamenetelmien tulkintaan ja tunnuslukuihin sen jälkeenkin, kun muutokset tilinpäätöksiin on tehty vertailukelpoisuuden saavuttamiseksi. Useiden tutkimusten mukaan tunnuslukujen erot johtuvat sekä laskennallisista tekijöistä että ei-laskennallisista tekijöistä, jotka liittyvät yritysten eri sijainteihin ja olosuhteisiin. (Choi & Meek 2008, 323-324.)

Uudelleenmäärittelyn algoritmin heikkoutena on se, että se ei eliminoi ei-laskennallisten tekijöiden vaikutusta tuloksiin, joten ne tulee ottaa huomioon tuloksia analysoidessa. Kun halutaan eliminoida ei-laskennallisten tekijöiden vaikutus, tehokas keino on rajata aineisto koskemaan vain yhden maan yrityksiä, kuten tässä tutkielmassa tehdään (Laínez & Callao 2000, 67-68). Keskittyessä yhden maan yritysten tilinpäätöksiin, voidaan niitä muokata joko vertailtavan käytännön mukaisiksi tai hyödyntää mahdollisia yritysten julkaisemia toisen käytännön mukaisia muunnoksia. Muutettaessa tilinpäätöksiä vertailtavan maan käytännön mukaiseksi heikkoutena on se, tilinpäätökset eivät välttämättä sisällä riittävästi tietoa vaadittavien muutosten tekemiseksi. Tämä tulee ottaa huomioon tarkasteltavien erojen valinnassa. Kuten uudelleenmäärittelyn algoritmin tapauksessa, myös muunnettaessa tilinpäätöksiä vertailtavan käytännön mukaisiksi voidaan tarkastella vain muutamaa merkittävää eroa. Muutamaankin, tarkemmin neljään, merkittävään eroon keskitytään tässäkin tutkielmassa. Näihin eroihin tutustutaan seuraavassa luvussa, jossa perehdytään tämän tutkielman tutkimuskohteisiin eli suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytäntöön.

2.4 Suomalainen ja kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö

Kuten edellä on todettu, kahta samanlaista tilinpäätöskäytäntöä ei ole olemassa ja käytäntöjen erot voivat ilmetä kaikilla tasoilla vaihdellen pienistä merkittäviin. Suomalainen tilinpäätöskäytäntö ja IFRS poikkeavat toisistaan niin ajattelutavaltaan kuin laskentateknisiltä ratkaisuiltaan. IFRS-normistossa korostuvat sijoittajan näkökulma, tasekeskeisyys sekä markkinaperusteisuus arvostusmenetelmissä, kun taas suomalainen normisto perustuu perinteisesti velkojien suojaan ja hankintamenoajatteluun sekä korostaa tuloslaskelman antamaa informaatiota. Toisin kuin IFRS-normistossa, markkinaehtoisella rahoituksella ei ole ollut merkittävää vaikutusta suomalaisen normiston tilinpäätösinformaatioon, koska Suomessa yritysrahoitus on tavallisesti pankkikeskeistä. IFRS-normisto on suomalaista normistoa yksityiskohtaisempi ja perustuu oletukseen kirjanpidon tuloslaskennan ja verotuksen tuloslaskennan erillisyydestä. Tämä poikkeaa suomalaisesta käytännöstä, jossa on erityisesti huomioitu verotuksen toteutumisen näkökohdat. (Haaramo ym. 2013, luku 2; Leppiniemi 2003, 37.) Kuvioon 5 on koottu IFRS-normiston ja suomalaisen normiston keskeisimmät periaate-erot.

Kuvio 5 Suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön periaate-eroja.

2.4.1 FAS:n sääntely ja yleiset teoreettiset perusteet

Suomessa vuoden 1973 kirjanpitolain perustana oli tuloskeskeisyys ja professori Martti Saarion meno-tulo-teoria, jonka mukaan tilinpäätöksen laatimisen keskeinen tehtävä oli jakokelpoisen voiton laskeminen ja taseen tuli toimia vain eri tilikausien välisenä siirto-tilinä. Kansainvälisen harmonisoinnin myötä kirjanpitolaki uudistettiin vuonna 1993 ja vanha kirjanpitolaki ja -asetus kumottiin vuonna 1997. Uudessa laissa ja asetuksessa perustana ovat Euroopan yhteisöjen neljäs ja seitsemäs yhtiöoikeudellinen direktiivi. (Leppiniemi 2000, 11; 2003, 13).

Kirjanpitoa ja tilinpäätöstä sääntelevät kirjanpitolaki (1336/1997, KPL), kirjanpitoasetus (1339/1997, KPA), kauppa- ja teollisuusministeriön päätökset ja asetukset sekä työ- ja elinkeinoministeriön asetukset. Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva kirjanpitolautakunta (KILA) antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpitolain soveltamisesta sekä voi myöntää poikkeuksia eräiden kirjanpitolain säännösten noudattamisesta. Yleissäännöksiä täydentävät erityislait, jotka sisältävät kirjanpitoa koskevia erityissäännöksiä. Voiton ja muun pääoman jakokelpoisuudesta säädetään yhteisöläinsäädännössä ja verotettavasta voitosta ja varallisuudesta verolainsäädännössä. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 5.) Myös Rahoitustarkastus (nykyinen Finanssivalvonta) sekä sosiaali- ja terveysministeriö ovat antaneet kirjanpitoa koskevia määräyksiä erityislainsäädännön nojalla (Leppiniemi 2000, 33). Lainsäädännön mukaan tilinpäätös tulee laatia joko FAS:n tai IFRS:n mukaisesti. IFRS-säännöksiä voivat halutessaan noudattaa ne kirjanpitovelvolliset, joissa on suoritettava tilintarkastuslain (459/2007) mukainen tilintarkastus (KPL 7a:3). Pörssiyhtiöille konsernitilinpäätöksen laatiminen IFRS-tilinpäätöksenä on pakollista (KPL 7a:2).

Tilinpäätöksen laatimisen kuusi yleisperiaatetta ovat jatkuvuus, johdonmukaisuus, varovaisuus, tasejatkuvuus, suoriteperusteisuus ja erillisarvostus (KPL 3:3). Kirjanpito-velvollisen on myös noudatettava hyvää kirjanpitoa KPL 1:3:n mukaisesti. Hyvä kirjanpitoa saa sisältönsä kirjanpitoikäytännöstä ja -teoriasta. Sen täydentäviä periaatteita ovat mm. olennaisuus, luotettavuus, täydellisyys, sisältöpainotteisuus, vakaan rahanarvon periaate, merkityksellisyys, todennettavuus ja julkisuus. KPL 3:2 viittaa käsitteeseen ”oikea ja riittävä kuva”, ja edellyttää oikeiden ja riittävien tietojen antamista

kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. (Leppiniemi 2000, 24–25; Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 5.)

Kirjanpidon perustekijöitä ovat menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Meno on vastaanotetun tuotannontekijän ja tulo luovutetun suoritteen rahana ilmaistu vastike. Rahoitustapahtumia ovat menoista ja tuloista sekä pääomansijoituksista ja -palautuksista ja voitonjaosta aiheutuvat kassaan- ja kassastamaksut. Tilinpäätöksen peruskäsitteitä ovat varat, velat ja oma pääoma sekä tulokseen liittyvät tuotot ja kulut. (Leppiniemi 2000, 25-26; Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 6.)

Omaisuuslajien arvostamisen yleisenä lähtökohtana on alkuperäiseen hankintamenoon arvostaminen. Markkinahintoja joko jälleenhankintahintana tai todennäköisenä luovutushintana mitattuna käytetään varovaisuuden periaatetta soveltaen silloin, kun markkinahinta on alkuperäistä hankintamenoa alempi. Lisäksi käytetään tulonodotuksiin perustuvaa hankintamenoa joko sellaisenaan tai diskontattuna ensisijaisesti pysyvien vastaavien kohdalla. Odotettavissa olevaa diskontattua tulovirtaa käytetään erityisesti silloin, kun aktivoimisessa on noudatettava erityistä varovaisuutta. (Leppiniemi 2000, 141.)

Tilinpäätöksen tulee sisältää tase ja tuloslaskelma. Lisäksi siihen on sisällytettävä rahoituslaskelma, jos kirjanpitovelvollinen on julkinen osakeyhtiö tai se on yksityinen osakeyhtiö tai osuuskunta, jonka sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi kirjanpitolaissa annetuista rajoista. Lisäksi tilinpäätöksen tulee sisältää taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitetiedot sekä kustakin erästä vastaava tieto edelliseltä tilikaudelta. Tilinpäätökseen on liitettävä toimintakertomus, jos kirjanpitovelvollinen on pörssiyhtiö tai sen päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi kirjanpitolaissa annetuista rajoista. (KPL 3:1.)

2.4.2 IFRS:n sääntely ja yleiset teoreettiset perusteet

Ensimmäiset IAS-standardit ilmestyivät 1970-luvulla International Accounting Standards Committeeen (IASC) toimesta, joka perustettiin vuonna 1973 tavoitteenaan tilin-

päätöskäytäntöjen harmonisoinnin edistäminen ja käytäntöjen kansainvälisten erojen vähentäminen. Perustamisvaiheessa jäsenmaita oli yhdeksän: Australia, Kanada, Ranska, Saksa, Japani, Meksiko, Alankomaat, Iso-Britannia, Irlanti ja Yhdysvallat, joista jokaista edusti korkeintaan kolmen jäsenen valtuuskunta. Valtuuskuntien jäsenet olivat alun perin tilintarkastusyriytysten yhtiökumppaneita, yksittäisiä tilintarkastajia, kansallisten tilinpäätösraportointia ohjaavien elinten johtajia, teoreetikkoja ja talousjohtajia. Normiston suunnan kehittymiseen ovat vaikuttaneet suositukset mailta, joilla IASC:n perustamisen aikaan oli tilinpäätösraportointia ohjaavat komiteat tai lautakunnat. Näitä maita olivat Yhdysvallat, Iso-Britannia, Kanada, Australia, Uusi-Seelanti, Ranska ja Japani. (Zeff 2012, 809-812.)

Vuonna 2001 IASC muuttui International Accounting Standards Boardiksi (IASB) organisaatiouudistuksen myötä. IASB:n jäsenet ovat riippumattomia laskenta-alan asiantuntijoita, kuten tilintarkastaja, tilinpäätöksen laatijoita tai hyväksikäyttäjiä. IASB:n yläpuolella olevan IFRS Foundationin tehtävänä on kehittää tilinpäätössääntelyä sekä edistää sen käyttöä. IASB hyväksyy IFRS-standardit, niiden muutokset ja standardeihin liittyvät tulkinnat, joita IFRS Interpretations Committee (IFRIC) antaa. Neuvoa-antava toimikunta (IFRS Advisory Council) informoi IFRS Foundationia ja ohjeistaa IASB:ta arvioimalla sen työohjelmaa ja ehdottomalla uusien mahdollisten sääntelyn kehittämissuunnitelmien. Organisaation toimintaa valvoo Monitoring Board, jonka jäsenet edustavat arvopaperimarkkinavalvojia, kuten IOSCO, SEC ja Euroopan komissio. (Haaramo ym. 2013, luvut 1-2; Leppiniemi 2003, 24; ”The organisation”.)

Tänä päivänä noin 120 maata sallii tai vaatii IFRS-tilinpäätöksen (IFRS FAQs). Normisto sisältää kolme osaa, jotka ovat:

- teoreettinen viitekehys, joka sisältää tilinpäätöksen laatimista koskevat yleiset perusteet (Framework)
- tilinpäätösstandardit (19.4.2014: 13 IFRS-standardia, International Financial Reporting Standards ja 28 IAS-standardia, International Accounting Standards)
- tulkintaohjeet (IFRS Interpretation Committee, IFRIC; aikaisemmin Standing Interpretations Committee, SIC).

IAS-standardit ja SIC-tulkintaohjeet ovat jo lakkautettujen IASC:n ja Standing Interpretations Committee'n julkaisuja, mutta muodostavat edelleen osan IFRS-normistosta. Yleiset perusteet eivät ole EU:n lainsäädännön kautta sitovasti noudatettavia, mutta IFRS-standardeissa viitataan niihin, joten ne on välillisesti hyväksytty noudatettaviksi. (Haaramo ym. 2013, luku 6; IFRS-standardit.)

IFRS-tilinpäätöksen tehtävänä on täyttää erityisesti sellaisten käyttäjien tietotarpeet, jotka käyttävät tilinpäätöstä ensisijaisena tietolähteenään. Viitekehys määrittelee sijoittajan tietotarpeen tärkeimmäksi sillä perusteella, että sijoittajien tietotarpeiden täyttämisen vastaa myös parhaiten muiden käyttäjien tietotarpeisiin. Normiston suunnan kehittymiseen vaikuttaneista maista valtaosalla oli aktiiviset osakemarkkinat, joista listattujen yhtiöiden rahoitus oli suuresti riippuvainen (Zeff 2012, 808). Osakemarkkinoiden tärkeys yritysrahoituksessa johtaa yleensä suurempiin vaatimuksiin tilinpäätösinformaation luotettavuudessa ja informaatioisisällössä. IFRS-tilinpäätös onkin arvostusperusteiltaan sekä monilta tulkintoiltaan markkinaehtoinen ja viime kädessä ratkaisee omistajien ja sijoittajien informaation tarve. (Kallunki ym. 2008, 19; Leppiniemi 2003, 13, 37-38.)

IFRS-tilinpäätös on laadittava suoriteperusteisesti ja laatimisessa on noudatettava jatkuvuuden periaatetta. Tilinpäätöksen laadullisia ominaisuuksia ovat ymmärrettävyys, merkityksellisyys, olennaisuus, luotettavuus, todenmukainen esittäminen, sisältöpainotisuus, puolueettomuus, varovaisuus, täydellisyys, vertailukelpoisuus ja oikean kuvan antaminen sekä oikea esittäminen. (Kallunki ym. 2008, 20; Leppiniemi 2003, 42.)

Tilinpäätöksen perustekijöitä ovat taloudellista asemaa määrittävät varat, velat ja oma pääoma sekä tulosta kuvaavat tuotot ja kulut. Niiden määritelmät ovat seuraavat:

- varoihin kuuluva omaisuuserä: yhteisön määräysvallassa aikaisempien tapahtumien seurauksena oleva voimavara, josta yhteisölle odotetaan koituvan taloudellista hyötyä tulevaisuudessa
- velka: aikaisempien tapahtumien seurauksena yhteisölle syntynyt velvoite, jonka täyttämisen odotetaan johtavan taloudellista hyötyä ilmentävien voimavarojen siirtymiseen pois yhteisöstä
- oma pääoma: varojen jäännöserä velkojen vähentämisen jälkeen

- tuotto: tilikauden aikana tapahtuvat taloudellisen hyödyn lisäys, joka toteutuu varojen lisääntymisenä, arvonnousuna tai velkojen vähentymisenä ja johtaa oman pääoman lisäykseen ilman omistajan tekemää oman pääoman sijoitusta
- kulu: tilikauden aikana tapahtuva taloudellisen hyödyn vähennys, joka toteutuu varojen siirtymisenä pois yhteisöstä, niiden arvon vähenemisenä tai velkojen lisääntymisenä ja johtaa oman pääoman vähennykseen ilman omistajille tapahtuvaa voitonjakoa. (IFRS 2013.)

Tilinpäätöstä laadittaessa sovelletaan useita erilaisia arvostusperusteita, jotka eivät yleensä ole vapaasti valittavissa. Perustekijöiden arvostamisen vaihtoehdot ovat:

- alkuperäinen hankintameno (historical cost)
- jälleenhankinta-arvo (current cost)
- realisointiarvo (realisable value)
- nykyarvo (present value). (Leppiniemi 2003, 44.)

Tilinpäätöksen tulee sisältää tase kauden lopussa, kauden voittoa tai tappiota ja muita laajan tuloksen eriä koskeva laskelma kaudelta (laaja tuloslaskelma), laskelma oman pääoman muutoksista kauden aikana, kauden rahavirtalaskelma ja liitetiedot. Muut laajan tuloksen erät ovat tuotto- ja kulueriä, joita ei vaadita tai sallita kirjattavan tulospäätöksen erästä (Haaramo ym. 2013, luku 6). Lisäksi on esitettävä tase aikaisemman vertailukauden alussa, kun yhteisö soveltaa tilinpäätöksen laatimisperiaatetta takautuvasti, tekee tilinpäätökseen sisältyviin eriin takautuvia oikaisuja tai muuttaa tilinpäätökseen sisältyvien erien luokittelua. (IAS-standardit, IAS 1.)

2.4.3 Tutkittavien asiakokonaisuuksien kirjanpidollinen käsittely FAS:n ja IFRS:n mukaan

2.4.3.1 Liikearvo

Liikearvoa syntyy yritysostojen yhteydessä kauppahinnan ollessa suurempi kuin ostokohteen käypään arvoon arvostettu nettovarallisuus (Huikku & Silvola 2012a, 10). Kirjanpitolain mukaan liikearvon hankintameno saadaan aktivoida taseeseen. Aineeton hyödyke voidaan aktivoida ja vähentää suunnitelman mukaisin poistoin, jos aktivoinnin edellytykset täyttyvät. Aineettoman hyödykkeen aktivoimisen ehdoton edellytys on siihen liittyvä tulonodotus. (Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 9.) Kirjanpitolautakunnan mukaan kirjanpitovelvollisen tulee selvittää ja dokumentoida ne tulonodotukset, joihin pitkävaikutteisen menon aktivoiminen perustuu (KILA 1999/1579). Aktivoiminen on vapaaehtoista ja kuluksi kirjaaminen on aina hyvän kirjanpitotavan ja varovaisuuden periaatteen mukainen ratkaisu (KILA 1999/1579).

Aktivoitu liikearvo tulee poistaa enintään viiden vuoden kuluessa suunnitelman mukaan. Jos liikearvon todennäköinen vaikutusaika on tätä pidempi, sitä voidaan käyttää poistoaikana, mutta se ei kuitenkaan saa ylittää 20 vuotta. Poistojen tehtävä ensisijaisesti on hankintamenon vähentäminen tuotoista hyödykkeen taloudellisena käyttöaikana, ei hyödykkeen käyvän arvon määrittely (Tomperi 2007, 23). Kirjanpitolaissa ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä poistomenetelmistä tai poistosuunnitelman laatimisesta. KILA:n yleisohjeen mukaan poistopohjana on liikearvon hankintameno. Hankintamenon poistamiseen käytetään sen tuottojen kertymisen kannalta johdonmukaista poistomenetelmää, joka voi olla menojäännöspoisto, tasapoisto, substanssipoisto tai jokin muu järjestelmä. Poistosuunnitelma perustuu siihen, miten tuloa kertyy. Poistoa ei voi jättää tekemättä tai poistosuunnitelmaa muuttaa sen vuoksi, että jälkikäteen huomataan tulon jääneen vähäiseksi tai että tuloa ei ole saatu lainkaan. Tulonodotusten muuttuessa olennaisesti, tulee poistosuunnitelmaa kuitenkin muuttaa. Jos todetaan, että poistokohteen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi poistamatonta hankintamenoa pienempi, vähennetään erotus arvonalennuksena. Kerran kirjattuja arvonalentumisia ei lähtökohtaisesti palauteta, koska kyse on nimenomaan pysyvästä arvonalentu-

misesta. Jos arvonalentuminen kuitenkin osoittautuu aiheettomaksi, tulee se kirjata aikaisemman kulukirjauksen oikaisuksi. (Haaramo ym. 2013, luku 7; Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 9; Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista 2007, 11, 16.)

IFRS-normistossa liikearvon käsittelyä säätelee IFRS 3 Liiketoimintojen yhdistäminen -standardi. Liikearvon aktivointi on pakollista ja se on johonkin IAS 36:n mukaiseen rahavirtaa tuottavaan yksikköön integroitunut varallisuuserä. Liikearvosta ei kirjata poistoja, vaan sen hankintamenon kirjanpitoarvon pitävyyttä testataan IAS 36:n mukaisella arvonalentumistestillä vuosittain tai useammin, jos arvon alentumisesta on viitteitä. Testaus voidaan suorittaa milloin tahansa tilikauden aikana, mutta se tulee tehdä aina samaan aikaan. Jos rahavirtaa tuottavan yksikön kirjanpitoarvo ylittää siitä kerrytettävissä olevat rahamäärän, syntyy arvonalentumistappio, jolloin tehdään arvonalentumiskirjaus. Näin ollen myös tilapäiset arvonalentumiset kirjataan, toisin kuin suomalaisessa käytännössä. IFRS-raportoinnin näkökulmasta omaisuuserien arvonalentumisten tekeminen perustuu ennemmin luotettavan oikein kuvan antamiselle kuin varovaisuuden periaatteelle. (Haaramo ym. 2013, luvut 7 ja 9.) Liikearvosta kirjattua arvonalentumistappiota ei saa peruuttaa myöhemmässä vaiheessa, ei edes saman tilikauden aikana (KPMG 2009, 197).

Omaisuuserästä saatavan todellisen tulon arvioimiseksi on kaksi eri tapaa: käypä arvo vähennettynä myynnin kustannuksilla ja käyttöarvo. Jos jommankumman menetelmän mukaan arvonalentumista ei tulisi kirjata, sitä ei synny. Jos kerrytettävissä oleva rahamäärä ei koskaan ole alempi kuin liikearvon sisältävän omaisuusryhmän kirjanpitoarvo, niin liikearvon hankintameno ei ehkä lainkaan poistu. (Huikka & Silvola 2012a, 10-12; Haaramo ym. 2013, luku 7.)

Liikearvon arvonalentumisien kirjaaminen on vähäistä suomalaisissa pörssiyhtiöissä. Arvonalentumiskirjausten vähäisyyteen voivat vaikuttaa laskentatekniset syyt, kuten pitkän aikavälin laskentaperiaatteet, organisaatorakenteen muutos ja käyttöarvon sisältämä ”puskuri”, joka ei näy taseessa sekä yritysjohton motivaatio liittyen osingonmaksuun ja omavaraisuuteen pitää liikearvoa taseessa. Rahoitusmarkkinoilla esiintyvä käsitys siitä, että liikearvo kuvastaisi koko ajan käypää arvoa, on virheellinen. Liikearvo voi olla korkeintaan hankinta-ajankohdan käypä arvo, mistä johtuen kerrytettävissä olevan rahamäärän kasvu voi saada aikaan edellä mainitun käyttöarvon puskurin. Liikearvon

arvonalentumistestauksen pitäisi kuvastaa liikearvon kehitystä tasapoistoja paremmin, mutta Huikun ja Silvola (2012) tutkimuksen mukaan arvonalentumistestaukset ovat hankaloittaneet tilinpäätösten tulkintaa sekä tilinpäätösten valmistelijoiden että tulkitsijoiden mielestä. Arvonalentumistestausta on kritisoitu liiallisesta subjektiivisuudesta ja sen luotettavuuden suhteen ollaan varsin kriittisiä. (Huikku & Silvola 2012a, Huikku & Silvola 2012b.)

2.4.3.2 Osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa

Rahapalkan ja luontoisetujen lisäksi henkilöstön palkitsemisessa voidaan käyttää yrityksen omia osakkeita. Osakeperusteisella palkitsemisella pyritään kannustamaan henkilöstöä suorituksiin, joilla on pitkäaikaisia, yrityksen arvoa lisääviä vaikutuksia. (Haaramo ym. 2013, luku 7.) Suomessa ei ole erityisiä omaan pääomaan sidottuja etuuksia koskevia kirjaamis- ja arvostamissääntöjä tai siihen liittyvää ohjeistusta, joten suomalainen normisto ei edellytä omaan pääomaan sidottujen palkitsemisjärjestelyjen kuluksi kirjaamista. Niistä on kuitenkin annettava lisätietoja toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksen liitetiedoissa, mutta vaatimukset ovat IFRS-säännöksiin verrattuna selvästi suppeammat. (KPMG 2009, 159.)

Henkilökunnan palkitsemista joko osakkeilla tai osakeoptioilla käsittelee IFRS 2 Osakeperusteiset maksut. Oman pääoman ehtoiset instrumentit voivat olla joko emoyhtiön tai jonkin muun konserniin kuuluvan yrityksen. Oman pääoman ehtoisina instrumentteina suoritettut liiketoimet kirjataan suoriteperusteisesti vastaanotetun tavaran tai palvelun käypään arvoon. Kun yritys vastaanottaa työsuorituksia ja antaa vastikkeena omia osakkeitaan tai osakeoptioita, tehdään kulukirjaus ja oman pääoman lisäys. Kulukirjauksen seurauksena tilikauden tulos alenee, mutta liiketoimen kirjaamisen kokonaisvaikutus omaan pääomaan on nolla. Standardi ei määrittele tarkemmin mihin oman pääoman erään kulukirjauksen vastaerä tulee merkitä, mutta yleisin tapa on kirjata se kertyneisiin voittovaroihin. Myös jotain muuta oman pääoman erää voidaan käyttää, mutta tällöin järjestelyn päättyessä muualle kuin kertyneisiin voittovaroihin kirjattu kumulatiivinen määrä tulee lopuksi siirtää kyseisestä erästä kertyneiden voittovarojen oikaisuksi. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 147.)

2.4.3.3 Rahoitusleasingsopimukset

Rahoitusleasingsopimuksessa vuokrauskohteeseen liittyvät riskit ja edut siirtyvät olennaisilta osin vuokralle ottajalle. Kirjanpitolaki ei sisällä mainintaa rahoitusleasingsopimusten kirjanpitokäsittelystä. Vuokrattuja hyödykkeitä käsitellään vuokralle antajan omistamina ja vuokralle ottajan vuokraamina. Vuokrasopimusten perusteella lasketut vuokraerät kirjataan tuloslaskelmaan tuotoiksi vuokralle antajan ja kuluiksi vuokralle ottajan tilinpäätöksessä. Tasevaikutusta on ainoastaan vuokralle antajalle, joka kirjaa vuokraamansa omaisuuserät varoiksi taseeseen ja niistä poistot vuokra-ajan kuluessa. Vuokralle ottajan tulee esittää tilinpäätöksen liitetiedoissa leasing-vuokrasopimusten mukaisten vuokrien nimellismäärät eriteltyinä alkaneelta ja sitä seuraavilta tilikausilta maksettaviin sekä sopimusten olennaiset irtisanomis- ja lunastusehdot. (KPMG 2009, 393-395; Leppiniemi & Kaisanlahti 2013, luku 8; Tomperi 2007, 55-56.)

Ennen vuoden 2004 kirjanpitolain uudistusta vuokralle ottaja sai merkitä rahoitusleasingsopimuksella hankitun omaisuuserän konsernitilinpäätökseensä kuin se olisi ostettu ja vuokralle antaja puolestaan konsernitilinpäätökseensä kuin se olisi myyty. Säännös kuitenkin kumottiin perustellen, ettei se ollut pakottava ja se koski vain konsernitilinpäätöksiä. Vaihtoehtoisten kirjanpitokäsittelyn rajoittamisella katsottiin olevan kirjanpitolainsäädäntöä selkeyttävä vaikutus. Samalla kumottiin myös kirjanpitolain pykälän soveltamisesta annettu Kauppa- ja teollisuusministeriön päätös rahoitusleasingsopimuksella vuokratun omaisuuserän merkitsemisestä konsernitilinpäätökseen. (KPMG 2009, 393-394.)

IFRS-normistossa vuokrasopimusten käsittelyä sääntelee IAS 17 Vuokrasopimukset. Standardi jaottelee vuokrasopimukset niiden sisällön perusteella rahoitusleasingsopimuksiin ja muihin vuokrasopimuksiin, joihin kaikki sen soveltamisalaan kuuluvat vuokrasopimukset on luokiteltava. Jaottelu ratkaisee sopimuksen kirjanpidollisen käsittelyn. Rahoitusleasingsopimuksessa riskit ja tuotot siirtyvät vuokralle ottajalle, muussa vuokrasopimuksessa riskit ja tuotot jäävät vuokralle antajalle. IAS 17:n määrittely rahoitusleasingsopimuksista on ratkaiseva: jos sopimus ei täytä rahoitusleasingin ehtoja, kysees-

sä on muu vuokrasopimus. Luokittelun tavoitteena on varmistaa erilaisten yritysten tilinpäätösinformaation ja tunnuslukujen vertailukelpoisuus sekä se, että vuokralle antaja ja vuokralle ottaja käsittelee saman vuokrasopimuksen johdonmukaisesti omissa tilinpäätöksissään. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 374, 379.)

Rahoitusleasingsopimuksissa vuokrauskohteen käyttäjälle syntyy selkeästi sitovampi vastuu kuin muissa vuokrasopimuksissa, jonka vuoksi IFRS-normisto edellyttää rahoitusleasingsopimuksilla hankittujen omaisuuserien kirjaamista taseeseen pelkän liitetiedoissa esittämisen sijaan. Vuokralle ottaja merkitsee rahoitusleasingsopimuksella hankittuun hyödykkeeseen taseeseen luonteensa mukaiseen ryhmään omaisuuseräksi ja tuleviin vuokranmaksuihin liittyvä velvoite vastaavasti samansuuruiseksi velaksi. Kirjanpitoarvo on vuokrakohteen käypä arvo tai vähimmäisvuokrien nykyarvo sen mukaan kumpi näistä on alempi. Leasingvuokran muodostavat velan lyhennysosuus ja korko, joka on leasingvuokrien yhteissumman ja leasingvuokrien nykyarvon erotus. Tulosvaikutteisesti kirjataan sopimuksen poistot, arvonalentumiset ja rahoitusmenot tilikausittain. Poistot tehdään normaalien poistoperiaatteiden mukaisesti, joten poiston ja rahoitusmenon yhteissumma ei useinkaan vastaa tilikauden leasingvuokraa. Tästä johtuen taseessa olevat hyödykkeen hankintameno ja leasingvelka eivät ole samansuuruisia vuokrasopimuksen alkamisajankohdan jälkeen. Ero erien määrissä voi syntyä jo sopimuksen alkamisajan kohtaanakin, jos välittömästi rahoitusleasingsopimuksen varmistamiseen liittyvät menot aktivoidaan omaisuuserän tasearvon lisäykseksi. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 380-385.)

2.4.3.4 Eläkejärjestelyt

Kirjanpitolaki ei sisällä työsuhde-etuuksien kirjanpidollista käsittelyä erikseen. Palkka ja siihen liittyvät sosiaalimenot ovat yritystoiminnassa syntyvää tuloihin kohdistettavaa menoa. Eläkejärjestelyt kirjataan konsernitilinpäätökseen usein kunkin maan laskentakäytännön mukaisesti, koska vaatimusta muuttaa laskentaperiaatteet suomalaisia periaatteita vastaaviksi ei ole. Suomalaisten yhtiöiden osalta eläkevastuiden pitää olla katetuna täysimääräisesti tilinpäätöshetkellä. Muilta osin työsuhde-etuuksien kirjanpitoikäytäntöä ei ole ohjeistettu. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 141.)

Uudistettu työsuhde-etuuksia käsittelevä IAS 19 Työsuhde-etuudet julkaistiin kesällä 2011 ja tuli voimaan 1.1.2013 alkaen. Eläkejärjestelyjen kirjanpidollista käsittelyä tarkastellaan ennen uudistusta, koska tutkimusaineisto sisältää vuoden 2012 tilinpäätökset, joissa uudistusta ei vielä sovelleta. IAS 19 poikkeaa merkittävästi suomalaisen käytännön eläke-etuuksien kirjaamis- ja arvostamisperiaatteista. Standardi jaottelee työsuhteen päättymisen jälkeiset eläke-etuudet maksupohjaisiin ja etuuspohjaisiin järjestelyihin. Maksupohjaisessa järjestelyssä yhteisö suorittaa kiinteitä maksuja erilliselle yksikölle, eikä se ole velvoitettu suorittamaan lisämaksuja, vaikka kyseisellä yksiköllä ei olisi riittävästi varoja työsuhde-etuuksien suorittamiseen. Yrityksen velvoite perustuu siis ainoastaan sovittuun maksuun. Maksupohjaiset järjestelyt kirjataan kuten suomalaisessa käytännössä eli järjestelystä suoritettu maksu kuluksi ja mahdollinen siirtovelka tai -saaminen taseeseen. (Haaramo ym. 2013, luku 7.)

Etuuspohjaisia järjestelyjä ovat kaikki ne järjestelyt, jotka eivät täytä maksupohjaisen järjestelyn määritelmää. Etuuspohjaisessa järjestelyssä yritykselle jää velvoitteita järjestelystä tilikauden maksun suorittamisen jälkeenkin. Järjestelyt voivat olla rahastoimattomia tai rahastoivia. Rahastoimattomissa järjestelyissä eläke-etuudet kirjataan kuluksi ja velvoitteeksi nykyisten työsuoritusten perusteella. Rahastoivissa järjestelmissä yrityksen ja mahdolliset työntekijöiden maksut kirjataan kuluksi ja velvoitteeksi sekä rahastoidaan erilliseen rahastoon tai yksikköön. (Haaramo ym. 2013, luku 7.)

Etuuspohjaisten järjestelyjen kirjanpidollinen käsittely on monimutkaista, koska siinä tarvitaan vakuutusmatemaattisia laskelmia ja oletuksia. Vakuutusmatemaattisesti laskettu tulosvaikutteinen eläkekulu määräytyy seuraavien tekijöiden nettovaikutuksen perusteella:

- tilikauden työsuoritukseen perustuvat menot = tilikauden työsuorituksen perusteella syntyvä eläkevelvoitteen lisäys, lasketaan vakuutusmatemaattisesti
- korkomenot = eläkevelvoitteen lisäys ajan kulumisen perusteella
- järjestelyyn kuuluvien varojen odotettavissa oleva tuotto: lasketaan varojen pitkän aikavälin tuotto-oletuksen perusteella

- vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot = tulosvaikutteisesti kirjattu osuus vakuutusmatemaattisten oletusten muutosten vaikutuksista sekä oletusten ja toteutumien eroista
- takautuvaan työsuoritukseen perustuvat menot
- järjestelyn supistamisen tai velvoitteen täyttämisen vaikutukset. (KPMG 2009, 125.)

Etuuspohjaisista järjestelyistä kirjataan taseeseen velaksi nettomääräinen kokonaissumma seuraavista eristä:

- + järjestelystä johtuvan velvoitteen nykyarvo
- järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo
- +/- vakuutusmatemaattiset voitot/tappiot siltä osin, kuin niitä ei ole vielä kirjattu tulosvaikutteisesti
- takautuvaan työsuoritukseen perustuvat kirjaamattomat menot.

Järjestelyyn kuuluviksi varoiksi voidaan sisällyttää eläkejärjestelyjä varten perustetun rahaston hallussa olevat varat ja hyväksyttävät vakuudet. Varoja hallinnoiva yksikkö on tilinpäätöksen laativasta yhteisöstä oikeudellisesti erillään ja niitä voidaan käyttää vain työsuhde-etuuksien maksamista tai rahastointia varten. Velka kirjataan tuloslaskelman kautta kirjaamalla tilikauden työsuoritteeseen perustuvia oletuksia. Yrityksen rahastoidessa etuuksia tehdään kirjaus per rahastoon kuuluvat varat an rahavarat. Maksetut etuudet vähentävät sekä velkaa että rahastoon kuuluvia varoja. (Haaramo, ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 127.)

Ennen 1.1.2013 laadituissa tilinpäätöksissä vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjattiin joko välittömästi tulosvaikutteisesti, muihin laajan tuloksen eriin niiden syntyhetken tilikaudella, käyttäen niin sanottua putkimenetelmää tai systemaattisesti mitä tahansa muuta menetelmää käyttäen, jos se johtaa niiden nopeampaan kirjaamiseen ja jos menetelmää voidaan soveltaa johdonmukaisesti tilikaudesta toiseen. Kirjaamisperiaate tuli päättää konsernitasolla ja sitä sovellettiin konserninlaajuisesti kaikkiin etuuspohjaisiin järjestelyihin. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 126, 130-132.)

Kun sovelletaan muihin laajan tuloksen eriin kirjaamisen periaatetta, niin vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan muihin laajan tuloksen eriin niiden syntykaudella, eikä niitä enää myöhemmin kirjata tulosvaikutteisesti. Eniten käytetty kirjaamismenetelmä on putkimenetelmä, jossa vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan niiden syntyhetken tilikaudella taseeseen, ja ne kirjataan tulosvaikutteisesti vasta myöhempinä tilikausina. Velvoitteeseen liittyvät vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot kirjataan per vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot an velvoite, varoihin liittyvät puolestaan per varat an vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot. Putkimenetelmää voidaan pitää osittain IFRS-periaatteiden vastaisena, koska se sallii tappioiden ja voittojen jaksottamisen taseeseen, kun taas periaatteissa korostuu käypään arvoon arvostaminen ja arvonnmuutosten kirjaaminen tulosvaikutteisesti. IAS 19 uudistuksen myötä putkimenetelmän soveltaminen vakuutusmatemaattisten voittojen ja tappioiden kirjaamisessa onkin poistunut ja 1.1.2013 alkaen ne tulee kirjata välittömästi muihin laajan tuloslaskelman eriin. (Haaramo ym. 2013, luku 7; KPMG 2009, 126, 130-132.)

2.5 Yhteenveto

Tilinpäätöskäytäntöjen eroja esiintyy monella tasolla ja ne vaikuttavat usean tilinpäätöstietojen käyttäjän toimintaan. Sekä aiemmissa tutkimuksissa että kirjallisuudessa todetaan, että tilinpäätöskäytäntöjen erot vaikeuttavat yritysten kansainvälistä vertailua ja voivat vääristää ulkomaisesta yrityksestä tehtävää analyysia.

Tilinpäätöskäytäntöjen vertailuun on useita eri menetelmiä, joiden käyttökelpoisuus riippuu tutkimuksen luonteesta ja tavoitteesta. Kun tutkitaan tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksia tunnuslukuihin, niin tulosten kannalta olennaista on eliminoida ei-laskennallisten tekijöiden, kuten talouskulttuurin, vaikutukset ja siten keskittyä vain yhden maan yritysten tilinpäätöksiin. Jos ei-laskennallisia tekijöitä ei eliminoida, tulee niiden mahdolliset vaikutukset ottaa huomioon tuloksia analysoidessa.

Ehdoton edellytys kansainvälisen tilinpäätösanalyysin tekemiselle on kyseessä olevan tilinpäätöskäytännön tunteminen ja vertailutilanteessa käytäntöjen erojen tunnistaminen ja tunnuslukujen käyttäytymisen ymmärtäminen kyseisessä käytännössä. Luonnollisesti

erojen suuruus käytäntöjen kesken vaihtelee ja siten myös niiden vaikutukset ovat laajuudeltaan eritasoisia. Erot ovat seurausta useasta eri tekijästä, mutta kulttuuria ja osakemarkkinoiden roolia yhteiskunnassa voidaan pitää merkittävimpinä tilinpäätöskäytännöjen kehittymiseen vaikuttavista tekijöistä.

Suomalaista ja IFRS-nomistoa vertailtaessa nähdään selvästi osakemarkkinoiden roolin vaikutus tilinpäätöskäytännön periaatteisiin ja laskentateknisiin seikkoihin. Suomalaisen normiston suuntaa ohjaa velkojien suoja ja verottaja, IFRS-normistossa suuri rooli on sijoittajalla ja markkinataloudella. Tämän seurauksena IFRS-normiston mukaan laaditun tilinpäätöksen kannattavuus on tavallisesti parempi ja vakavaraisuus heikompi kuin FAS-tilinpäätöksen. Lähtökohdiltaan suomalainen ja IFRS-normisto ovat mielenkiintoisia vertailukohteita ja aiempien tutkimusten sekä kirjallisuuden pohjalta voidaan olettaa niiden erojen selvästi vaikuttavan tunnuslukuihin.

3 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

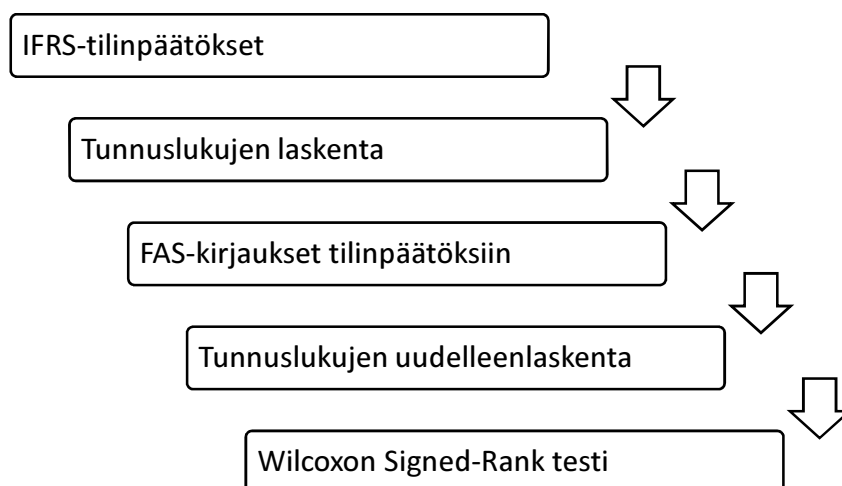
3.1 Aineiston kuvaus ja keruu

Tutkimusaineisto koostuu elokuussa 2013 Helsingin pörssissä noteerattujen, perusteollisuuden alalla toimivien yritysten konsernitilinpäätöksistä vuodelta 2012. Elokoussa 2013 listautuneita perusteollisuuden alan yrityksiä oli 12. Vuonna 2012 näistä yrityksistä yhdeksän oli suomalaista ja kolme ruotsalaista. Tutkielman kannalta olennaista on, että aineisto sisältää vain yhden maan yritysten tilinpäätökset, jolloin varmistetaan, etteivät erot yritysten sijaintimaiden kulttuurissa, taloudellisessa ympäristössä ja kielessä vaikuta tuloksiin. Tästä syystä ruotsalaisten yritysten tilinpäätökset karsitaan pois ja lopullisen tutkimusaineiston muodostavat konsernitilinpäätökset yhdeksältä yritykseltä, jotka ovat: Afarak Group, Ahlstrom, Kemira, Metsä Board, Outokumpu, Rautaruukki, Stora Enso, Talvivaara ja UPM-Kymmene. Yrityksistä neljä on suurta ja viisi keskisuurta. Yritysten konsernitilinpäätökset on laadittu kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti. Aineisto kerättiin elokuussa 2013 yritysten internetsivuilta.

3.2 Aineiston käsittely

Kuviossa 6 on havainnollistettu tutkimusaineiston käsittelyä. Tutkimustavoitteen saavuttamiseksi tilinpäätöksiä muutetaan suomalaisen tilinpäätöskäytännön mukaiseksi valittujen asiakokonaisuuksien osalta ja lasketaan valitut tunnusluvut ennen muutoksia sekä jokaisen asiakokonaisuuden tilinpäätösmuutosten että kaikkien asiakokonaisuuksien tilinpäätösmuutosten jälkeen. Lopuksi testataan Wilcoxon Signed-Rank testillä, ovatko muutokset tunnusluvuissa tilastollisesti merkitseviä. Tilinpäätöksiin ei tehdä oikaisuja, koska niitä ei nähdä tarpeellisiksi tutkielman tavoitteen kannalta. Oikaisujen tarkoitus on ennen kaikkea parantaa lukujen vertailtavuutta ja mahdollisuutta ennustaa tulevaa, mikä ei ole olennaista tässä tutkielmassa.

Analysoitavia tunnuslukuja ovat current ratio, omavaraisuusaste, nettovelkaantumisaste, kokonaispääoman tuotto, oman pääoman tuotto ja liiketulos. Tunnuslukujen laskenta-kaavat on esitelty luvussa 2.2. Analysoitavia asiakokonaisuuksia ovat liikearvo, osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisissa, rahoitusleasingsopimukset ja eläkejärjestelyt. Luku 2.4.3 kuvaa asiakokonaisuuksien kirjanpidollista käsittelyä suomalaisen käytännön ja IFRS:n mukaisesti. Kuvauksen pohjalta on määritelty normistojen keskeisin ero kunkin asiakokonaisuuden osalta ja muutokset tilinpäätöksiin tehdään näihin eroihin liittyen. Muutokset tehdään vain vuoden 2012 tilinpäätöksiin, joten niiden kumulatiivista vaikutusta ei oteta huomioon. Näin menetellään siitä syystä, että niiden huomioon ottaminen riittävän monen vuoden ajalta ei ole mahdollista pro gradun laajuudessa tutkielmassa. Esimerkkinä mainittakoon, että kumulatiivisen vaikutuksen huomioon ottaminen vain muutaman vuoden ajalta ei liikearvon poistojen osalta muuttaisi tutkimustuloksia merkittävästi, vaan se tulisi ottaa huomioon IFRS-siirtymästä tai sen läheltä asti, jolloin taseisiin ei vielä ollut IFRS-käytännön seurauksena kertynyt suuria määriä liikearvoa. Alaluvuissa esitellään normistojen keskeisimmät erot asiakokonaisuuksittain ja niiden osalta tehtävät tilinpäätös muutokset. Tilinpäätöksiin tehtävien muutoksien seurauksena yritysten verotettavat tulot muuttuvat, mistä johtuen myös tuloverot lasketaan uudelleen. Niiden muutokset kirjataan taseeseen joko tuloverovelkoihin tai tuloverosaamisiin riippuen siitä, kumpi erä on kyseessä.

Kuvio 6 Aineiston käsittely.

3.2.1 Liikearvo

Keskeisin ero normistojen välillä:

- FAS: liikearvon hankintameno poistetaan sen taloudellisena pitoaikana suunnitelman mukaan
- IFRS: liikearvosta ei tehdä poistoja, vaan sen kirjanpitoarvon pitävyyttä testataan arvonalentumistestillä.

Tilinpäätökseen tehtävät muutokset:

Liikearvon hankintameno poistetaan sen taloudellisena pitoaikana. Poistopohjana on IFRS-tilinpäätöksen liikearvon hankintameno 31.12.2012. Poistomenetelmänä on tasa-poistomenetelmä, koska liikearvon katsotaan kerryttävän tuloa tasaisesti sen taloudellisena pitoaikana. Poistoajan pituudeksi on valittu 12 vuotta, koska se on kirjanpitolain hyväksymissä rajoissa ja realistinen perustuen Ojalan (2001) tutkimuksen mukaiseen keskiarvoon, 11,7 vuotta, suomalaisten pörssiyritysten liikearvojen poistoajoista. Liikearvon arvonalentumisien osalta ei tehdä muutoksia, sillä annettujen tietojen perusteella ei voida selvittää, ovatko ne luonteeltaan tilapäisiä vai pysyviä. Näistä molemmat edellyttävät arvonalentumistappion kirjausta IFRS:n mukaan, mutta vain jälkimmäinen FAS:n mukaan. Muutoksia ei tehdä Talvivaaran osalta, koska sillä ei ollut liikearvoa vuonna 2012.

Tuloslaskelma:

Suunnitelman mukaisiin poistoihin kirjataan taulukossa 4 esitellyn poistosuunnitelman mukainen liikearvon poisto (per suunnitelman mukaiset poistot an liikearvo). Tämän seurauksena yrityksen verotettava tulo muuttuu, jonka vuoksi tuloverot lasketaan uudelleen tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyn laskelman mukaisesti ja muutetaan ne tuloslaskelmaan.

Tase:

Suunnitelman mukainen poisto vähennetään IFRS-tilinpäätöksen liikearvon kirjanpitoarvosta (per suunnitelman mukaiset poistot an liikearvo) ja kertyneitä voittovaroja oi-

kaistaan muuttuneen tilikauden tuloksen osalta. Tuloveron muutokset kirjataan joko verovelkoihin tai verosaamisiin riippuen siitä, kumpi erä on kyseessä.

(1000 €)	Afarak Group	Ahlstrom	Kemira	Metsä Board
Liikearvon hankintameno 31.12.2012	127 118	122 100	536 400	12 700
tasapoisto 12v → poisto/v	10 593	10 175	44 700	1 058
IFRS kirjanpitoarvo 31.12.2012	68 990	69 000	522 500	12 700
-poisto	10 593	10 175	44 700	1 058
= FAS kirjanpitoarvo	58 397	58 825	477 800	11 642
	Outokumpu	Rautaruukki	Stora Enso	UPM-Kymmene
Liikearvon hankintameno 31.12.2012	497 000	75 000	1 174 100	1 585 000
tasapoisto 12v → poisto/v	41 417	6 250	97 842	132 083
IFRS kirjanpitoarvo 31.12.2012	480 000	72 000	225 900	222 000
-poisto	41 417	6 250	97 842	132 083
= FAS kirjanpitoarvo	438 583	65 750	128 058	89 917

Taulukko 4 Liikearvojen poistot ja kirjanpitoarvot.

3.2.2 Osakeperusteiset maksut henkilöstön palkitsemisessa

Keskeisin ero normistojen välillä:

- FAS: omaan pääomaan sidottuja palkitsemisjärjestelyjä ei kirjata kuluksi
- IFRS: palkitsemisjärjestelyihin liittyvistä oman pääoman ehtoisista maksuista tehdään kulukirjaus ja oman pääoman lisäys.

Tilinpäätökseen tehtävät muutokset:

Palkitsemisjärjestelyistä johtuvat oman pääoman ehtoiset maksut poistetaan. Muutoksia ei tehdä Outokummun ja Rautaruukin osalta, koska niillä ei ollut osakeperusteisia maksuja vuonna 2012.

Tuloslaskelma:

Henkilöstökuluista poistetaan kulut oman pääoman ehtoisista palkitsemisjärjestelyistä (per kertyneet voittovarot an henkilöstökulut). Tämän seurauksena yrityksen verotettava tulo muuttuu, jonka vuoksi tuloverot lasketaan uudelleen tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyn laskelman mukaisesti ja muutetaan ne tuloslaskelmaan.

Tase:

Osakeperusteisten maksujen kirjausvaiheessa tehty pääoman lisäys vähennetään kertyneistä voittovaroista (per kertyneet voittovarot an henkilöstökulut), jonka lisäksi niitä oikaistaan muuttuneen tilikauden tuloksen osalta. Tuloveron muutokset kirjataan joko verovelkoihin tai verosaamisiin riippuen siitä, kumpi erä on kyseessä.

3.2.3 Rahoitusleasingsopimukset

Keskeisin ero normistojen välillä:

- FAS: vuokralle ottaja kirjaa vuokrasopimusten perusteella lasketut vuokraerät tuloslaskelmaan kuluiksi. Liiketapahtumalla ei ole tasevaikutusta vuokralle ottajan tilinpäätöksessä.
- IFRS: vuokralle ottaja merkitsee rahoitusleasingsopimuksella hankitun hyödykkeen taseeseen omaisuuseräksi ja tuleviin vuokranmaksuihin liittyvä velvoite vastaavasti samansuuruiseksi velaksi. Hankitusta hyödykkeestä tehdään suunnitelman mukaiset poistot tilikausittain. Tulosvaikutteisesti kirjataan sopimuksen poistot, arvonalentumiset ja rahoitusmenot tilikausittain.

Tilinpäätökseen tehtävät muutokset:

Rahoitusleasingsopimuksella hankituista hyödykkeistä johtuvat poistot, omaisuuserät ja velvoitteet poistetaan vuokralle ottajan tilinpäätöksestä. Arvonalentumisiin liittyviä toimenpiteitä ei tehdä, sillä case-yritysten tilinpäätösten liitetiedoissa ei ole ilmoitettu arvonalentumisia liittyen rahoitusleasingsopimuksella hankittuihin hyödykkeisiin.

Vuokrasopimuksen perusteella laskettu leasingmaksu on IFRS-tilinpäätöksessä jaettu rahoitusmenoon ja velan lyhennysosuuteen. Näiden yhteissumma muodostaa tilikaudelle kuluksi kirjattavan vuokraeran. Muutoksia ei ole mahdollista tehdä Afarak Groupin osalta, koska liitetiedoissa ei ole eritelty rahoitusleasingsopimuksella hankittujen hyödykkeiden osuutta aineellisissa käyttöomaisuushyödykkeissä.

Tuloslaskelma:

Suunnitelman mukaisista poistoista vähennetään tilikauden poistot rahoitusleasingsopimuksella hankituista hyödykkeistä (per rahoitusleasingsopimuksilla hankitut hyödykkeet an suunnitelman mukaiset poistot). Muihin liiketoiminnan kuluihin lisätään tilikauden leasingmaksu eli velan lyhennysosuus ja rahoitusmeno, joka siirretään rahoituskuluista (per liiketoiminnan muut kulut an rahoituskulut an rahavarat). Velan lyhennysosuus ja rahoitusmeno saadaan selville vuoden 2011 kohdalta rahoitusleasingvelkojen liitetiedoista, joissa ilmoitetaan enintään vuoden kuluessa erääntyvät velat ja rahoituskulut. Toimenpiteiden seurauksena yrityksen verotettava tulo muuttuu, jonka vuoksi tuloverot lasketaan uudelleen tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyn laskelman mukaisesti ja muutetaan ne tuloslaskelmaan.

Tase:

Rahoitusleasingsopimuksella hankitut hyödykkeet poistetaan pysyvistä vastaavista ja rahoitusleasingvelat poistetaan lyhytaikaisista ja pitkäaikaisista veloista. Outokummulta poistetaan myös rahoitusleasingsaatava 6 milj. euroa, joka liittyy rahoitusleasingvelkoihin sisältyvään rakennuksen vuokrasopimukseen, joka on vuokrattu edelleen rahoitusleasingsopimuksella. Koska velan lyhennysosuus muodostaa osan tilikauden leasingmaksusta, vähennetään se rahavaroista. Kertyneitä voittovaroja oikaistaan muuttuneen tilikauden tuloksen osalta ja tuloveron muutokset kirjataan joko verovelkoihin tai verosaamisiin riippuen siitä, kumpi erä on kyseessä. Koska hyödykkeen aktivoitu hankintameno ja rahoitusleasingvelka eivät useinkaan ole samansuuruisia enää sopimuksen alkamisajankohdan jälkeen johtuen tilikaudella tehtävän poiston ja rahoitusmenon yhteissumman sekä tilikaudelta maksettavan leasingvuokran erisuuruudesta, oikaistaan kertyneitä voittovaroja, niin että tase saadaan tasan.

3.2.4 Eläkejärjestelyt

Keskeisin ero normistojen välillä:

- FAS: eläkejärjestelyjä ei luokitella maksupohjaisiin ja etuuspohjaisiin, vaan kaikkia eläkejärjestelyjä käsitellään kuten maksupohjaisia eli järjestelystä suoritettava maksu kirjataan kuluksi tuloslaskelmaan. Eläkejärjestelyistä ei kirjata velkaa tai varoja taseeseen.
- IFRS: etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä kirjataan taseeseen niihin kuuluvat varat sekä niistä johtuvat velvoitteet. Tuloslaskelmaan kirjataan vakuutusmatemaattisesti laskettu eläkekulu.

Tilinpäätökseen tehtävät muutokset:

Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä kirjatut velat ja varat poistetaan. Vakuutusmatemaattisesti lasketun eläkekulun tilalle kirjataan yrityksen todellinen järjestelystä suorittama maksu tilikaudella, joka saadaan liitetiedoista järjestelyihin kuuluvien varojen käyvän arvon muutoslaskelmasta. Tässä siis yrityksen maksusuoritukset etuuspohjaisen järjestelyn rahastoon kuvastavat maksupohjaisen järjestelyn kiinteää maksua erilliselle yksikölle. Stora Ensolla ei ollut vuonna 2012 maksusuorituksia järjestelyyn, joten sen osalta eläkekuluna käytetään velkojen täsmäytyslaskelmasta saatavaa maksettujen etuuksien määrää. Vakuutusmatemaattisten voittojen ja tappioiden kirjauksessa on käytetty case-yritysten keskuudessa kahta eri menetelmää: Stora Enso, Rautaruukki ja Outokumpu ovat kirjanneet ne laajaan tuloslaskelmaan, kun taas Ahlstrom, Kemira, Afarak Group, Metsäboard ja UPM ovat soveltaneet putkimenetelmää. Muutoksia ei tehdä Talvivaaran osalta, koska sillä ei ollut etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä vuonna 2012.

Tuloslaskelma:

Eläkekuluista poistetaan vakuutusmatemaattisesti laskettu eläkekulu (per eläkevelat an eläkekulut). Sen tilalle kirjataan todellinen tilikaudella maksettujen suoritussten määrä järjestelyyn (per eläkekulut an rahastoon kuuluvat varat). Tämän seurauksena yrityksen verotettava tulo muuttuu, jonka vuoksi tuloverot lasketaan uudelleen tilinpäätöksen liitetiedoissa esitetyn laskelman mukaisesti ja muutetaan ne tuloslaskelmaan.

Tase:

Etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen velat ja varat poistetaan. Kertyneitä voittovaroja oikaistaan muuttuneen tilikauden tuloksen osalta ja tuloveron muutokset kirjataan joko verovelkoihin tai verosaamisiin riippuen siitä, kumpi erä on kyseessä. Stora Enson, Rautaruukin ja Outokummun osalta vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot poistetaan kertyneistä voittovaroista. Toimenpiteiden jälkeen taseen loppusummat eroavat eläkejärjestelyjen nettovelan sekä tuloslaskelman muuttuneen eläkekulun verran. Velka muodostuu tuloslaskelman kautta yrityksen kirjatessa tilikausittain työsuoritukseen perustuvia etuuksia. Näin ollen nettovelan poistosta johtuva erotus kirjataan kertyneisiin voittovaroihin. Myös eläkekulun muutoksesta johtuva ero kirjataan kertyneisiin voittovaroihin menetelmän yksinkertaistamisen vuoksi. Vakuutusmatemaattisesti laskettuun eläkekuluun vaikuttaneiden erien ei katsota olevan niin merkittäviä tunnuslukulaskennan kannalta, että niistä jokainen tulisi käsitellä ja kirjata erikseen. Vakuutusmatemaattisten voittojen ja tappioiden käsittelyssä käytetty menetelmä ei vaikuta tilinpäätösten käsittelyyn. Suoraan omaan pääomaan kirjatut vakuutusmatemaattiset voitot ja tappiot (laajaan tuloslaskelmaan kirjanneilla yrityksillä) tulevat huomioiduiksi, kun voittovaroja oikaistaan taseen loppusummien erotuksella.

3.3 Tilastollisen merkitsevyyden testaus

Tilinpäätöksiin tehtyjen muutosten ja tunnuslukujen laskennan jälkeen testataan, ovatko mahdolliset erot IFRS-tilinpäätöksien pohjalta laskettujen tunnuslukujen ja muutosten jälkeen laskettujen tunnuslukujen välillä tilastollisesti merkitseviä. Toisistaan riippuvien otosten vertailu voidaan suorittaa joko verrannollisten parien t-testillä tai Wilcoxon Signed-Rank -testillä. Tässä tutkielmassa käytetään jälkimmäistä eli Wilcoxonin testiä, koska otoskoko on pieni ja toisin kuin t-testi, Wilcoxonin testi ei edellytä erotusmuuttujan normaalijakautuneisuutta. (Rasi, Lepola & Kanninen 2005, 96.) Testattavana on nollahypoteesi, jonka mukaan tunnuslukujen arvojen ja tilinpäätöksiin tehtävien muutosten välillä ei ole riippuvuutta.

4 TUTKIELMAN TULOKSET

4.1 Vaikutukset tunnuslukuihin

Kirjanpidollisten käsittelyerojen vaikutusta tunnuslukuihin tutkittaessa tarkasteltiin sekä yhden asiakokonaisuuden yksilövaikutusta että niiden kaikkien yhteisvaikutusta. Seuraavissa taulukoissa on esitelty tunnuslukujen arvot ensin IFRS-tilinpäätöksen pohjalta laskettuna ja sitten kuhunkin asiakokonaisuuteen liittyvien muutoskirjausten jälkeen laskettuna yksilövaikutuksen selvittämiseksi. Viimeinen sarake sisältää tunnusluvut kaikkiin asiakokonaisuuksiin liittyvien kirjausmuutosten jälkeen laskettuna, jolloin saadaan selville asiakokonaisuuksien yhteisvaikutus. Muutos-sarake kertoo tunnusluvun muutoksen verrattuna alkuperäiseen arvoon. Luvun kohdalla on viiva, jos sitä ei ole voitu laskea puuttuvien tietojen vuoksi (ks. luku 3). Alimmalla rivillä on tunnusluvun keskimääräinen (mediaani) muutos.

4.1.1 Current ratio

Current ration osalta tilinpäätöksiin tehtävät muutokset vaikuttivat tunnuslukuihin vähän (taulukko 5). Vain kolmella yrityksellä tunnusluvussa tapahtui muutoksia kirjausten seurauksena. Current ration muutokset johtuivat liikearvon, rahoitusleasingin ja etuus-pohjaisen eläkkeen muutoskirjauksista, joilla kullakin oli vaikutusta ainoastaan yhden yrityksen current ratioon. Muutoskirjausten vaikutukset olivat vähäiset, mutta tunnuslukua parantavat. Keskimääräinen muutosprosentti oli nolla kaikkien asiakokonaisuuksien osalta.

Current ratio						
	IFRS	Liikearvo	Osakepe- rusteiset maksut	Rahoitus- leasing	Etuuspoh- jainen eläke	Kaikki
Afarak Group	2,6	2,7	2,6	–	2,6	2,6
Ahlstrom	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9
Kemira	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
Metsä Board	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Outokumpu	1,6	1,6	–	1,6	1,6	1,6
Rautaruukki	1,4	1,4	–	1,4	1,4	1,4
Stora Enso	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Talvivaara	2,2	–	2,2	2,3	–	2,3
UPM	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		3,8 %	0,0 %	–	0,0 %	0,0 %
Ahlstrom		0,0 %	0,0 %	0,0 %	12,5 %	12,5 %
Kemira		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Metsä Board		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Outokumpu		0,0 %	–	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Rautaruukki		0,0 %	–	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Stora Enso		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Talvivaara		–	0,0 %	4,5 %	–	4,5 %
UPM		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Keskimäär. muutos		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %

Taulukko 5 Current ratiot ennen ja jälkeen muutosten.

4.1.2 Omavaraisuusaste

Omavaraisuusasteessa aiheuttivat muutoksia kaikkien asiakokonaisuuksien muutostarkistukset osakeperusteisia maksuja lukuun ottamatta (taulukko 6). Noin puolilla yrityksistä omavaraisuusaste laski ja kolmasosalla se pysyi samana liikearvoon liittyvien muutosten seurauksena. Muutokset olivat pieniä ja keskimääräinen muutosprosenttikin vain -0,5 prosenttia. Kuudella yrityksellä omavaraisuusaste kasvoi ja yhdellä pysyi samana rahoitusleasingin muutostarkistusten seurauksena. Yhdellä yrityksellä rahoitusleasingiin liittyvät muutokset johtivat tunnusluvun laskuun. Myös rahoitusleasingin muutostarkistusten vaikutukset olivat maltilliset ja tunnusluku kasvoi keskimäärin 1,3 prosenttia tarkistusten seurauksena. Suurin vaikutus omavaraisuusasteeseen oli etuuspohjaisen eläkkeen muutostarkistuksilla, joiden seurauksena kaikkien yritysten omavaraisuusasteet kas-

voivat. Kasvu vaihteli vajaasta 3 prosentista yli 14 prosenttiin ja keskimääräinen kasvu oli 7,1 prosenttia. Muuttujien kokonaisvaikutukset omavaraisuusasteeseen olivat yhtä yritystä lukuun ottamatta positiiviset. Rautaruukilla tunnusluku kasvoi jopa 20 prosenttia kaikkien kirjausten seurauksena. Kirjausten yhteisvaikutus paransi omavaraisuusastetta keskimäärin 7,4 prosenttia.

Omavaraisuusaste, %						
	IFRS	Liikearvo	Osakepe- rusteiset maksut	Rahoitus- leasing	Etuuspoh- jainen eläke	Kaikki
Afarak Group	68,9 %	68,1 %	68,9 %	–	72,4 %	71,7 %
Ahlstrom	39,2 %	37,9 %	39,2 %	39,4 %	42,6 %	42,2 %
Kemira	52,8 %	52,2 %	52,8 %	52,8 %	54,2 %	53,6 %
Metsä Board	33,6 %	33,6 %	33,6 %	34,2 %	36,4 %	37,0 %
Outokumpu	30,6 %	30,4 %	–	32,8 %	35,0 %	37,0 %
Rautaruukki	45,8 %	45,7 %	–	46,6 %	47,7 %	48,4 %
Stora Enso	43,0 %	43,0 %	43,0 %	43,4 %	46,4 %	46,5 %
Talvivaara	31,1 %	–	31,1 %	29,9 %	–	29,9 %
UPM	46,0 %	46,0 %	46,0 %	46,8 %	48,9 %	49,4 %
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		-1,2 %	0,0 %	–	5,1 %	4,1 %
Ahlstrom		-3,3 %	0,0 %	0,5 %	8,7 %	7,7 %
Kemira		-1,1 %	0,0 %	0,0 %	2,7 %	1,5 %
Metsä Board		0,0 %	0,0 %	1,8 %	8,3 %	10,1 %
Outokumpu		-0,7 %	–	7,2 %	14,4 %	20,9 %
Rautaruukki		-0,2 %	–	1,7 %	4,1 %	5,7 %
Stora Enso		0,0 %	0,0 %	0,9 %	7,9 %	8,1 %
Talvivaara		–	0,0 %	-3,9 %	–	-3,9 %
UPM		0,0 %	0,0 %	1,7 %	6,3 %	7,4 %
Keskimäär. muutos		-0,5 %	0,0 %	1,3 %	7,1 %	7,4 %

Taulukko 6 Omavaraisuusasteet ennen ja jälkeen muutosten.

4.1.3 Nettovelkaantumisaste

Nettovelkaantumisasteeseen muutoskirjaukset vaikuttivat hieman enemmän kuin omavaraisuusasteeseen (taulukko 7). Myös tässä tunnusluvussa muutoksia aiheuttivat osakeperusteisten maksujen kirjauksia lukuun ottamatta kaikkien muiden asiakokonaisuuksien kirjaukset. Liikearvon muutoskirjausten seurauksena kaikkien yritysten nettovelkaantumisasteet kasvoivat lukuun ottamatta yhtä yritystä, jolla tunnusluku pysyi sama-

na. Kasvu oli melko maltillista vaihdellen 0,1 ja 2,5 prosentin välillä ja keskimääräinen muutos olikin 1,5 prosenttia. Rahoitusleasingiin liittyvien muutosten seurauksena kuuden yrityksen nettovelkaantumisasteet laskivat 2-12 prosenttia. Yhdellä yrityksellä nettovelkaantumisaste pysyi samana ja yhdellä kasvoi. Rahoitusleasingin muutoskirjaukset laskivat nettovelkaantumisastetta keskimäärin 3,9 prosenttia. Myös etuuspohjaisten eläkkeiden muutoskirjaukset saivat aikaan lähes kaikkien yritysten nettovelkaantumisasteiden laskun. Seitsemän yrityksen nettovelkaantumisasteiden lasku vaihteli 1 prosentin ja vajaan 13 prosentin välillä. Keskimäärin tunnusluku laski 4,6 prosenttia. Yhdellä yrityksellä etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjauksilla ei ollut vaikutusta tunnuslukuun.

Nettovelkaantumisaste, %						
	IFRS	Liikearvo	Osakep rusteiset maksut	Rahoitus- leasing	Etuuspoh- jainen eläke	Kaikki
Afarak Group	-0,4 %	-0,4 %	-0,4 %	–	-0,4 %	-0,4 %
Ahlstrom	59,8 %	61,3 %	59,8 %	58,6 %	57,1 %	57,2 %
Kemira	40,5 %	41,5 %	40,5 %	40,5 %	40,1 %	41,2 %
Metsä Board	78,6 %	78,7 %	78,6 %	75,1 %	72,8 %	69,6 %
Outokumpu	116,9 %	118,1 %	–	102,9 %	102,2 %	91,5 %
Rautaruukki	71,5 %	71,7 %	–	68,3 %	68,6 %	65,9 %
Stora Enso	55,9 %	56,6 %	55,9 %	54,1 %	51,7 %	50,7 %
Talvivaara	183,8 %	–	183,8 %	198,5 %	–	198,5 %
UPM	58,3 %	59,2 %	58,3 %	55,0 %	55,6 %	53,4 %
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		0,0 %	0,0 %	–	0,0 %	0,0 %
Ahlstrom		2,5 %	0,0 %	-2,0 %	-4,5 %	-4,3 %
Kemira		2,5 %	0,0 %	0,0 %	-1,0 %	1,7 %
Metsä Board		0,1 %	0,0 %	-4,5 %	-7,4 %	-11,5 %
Outokumpu		1,0 %	–	-12,0 %	-12,6 %	-21,7 %
Rautaruukki		0,3 %	–	-4,5 %	-4,1 %	-7,8 %
Stora Enso		1,3 %	0,0 %	-3,2 %	-7,5 %	-9,3 %
Talvivaara		–	0,0 %	8,0 %	–	8,0 %
UPM		1,5 %	0,0 %	-5,7 %	-4,6 %	-8,4 %
Keskimäär. muutos		1,2 %	0,0 %	-3,9 %	-4,6 %	-7,8 %

Taulukko 7 Nettovelkaantumisasteet ennen ja jälkeen muutosten.

Kaikkien muutosten yhteisvaikutus nettovelkaantumisasteeseen oli kuudella yrityksellä negatiivinen ja kahdella positiivinen. Kuten omavaraisuusasteen, niin myös nettovelkaantumisasteen osalta yhteisvaikutus oli suurimmalla osalla alle 10 prosenttia ja keskimääräinen muutosprosentti -7,8 olikin lähes samansuuruinen muutoksen tosin ollessa

päinvastainen eli tunnuslukua pienentävä. Afarak Groupin osalta muutoskirjaukset eivät vaikuttaneet nettovelkaantumisasasteeseen laisinkaan.

4.1.4 Kokonaispääoman tuotto prosentti

Kokonaispääoman tuotto prosenttiin vaikuttivat kaikkien asiakokonaisuuksien muutoskirjaukset (taulukko 8). Liikearvon muutoskirjaukset pienensivät kokonaispääoman tuotto prosentteja seitsemällä yrityksellä kahdeksasta. Tunnusluvun muutokset olivat suuria vaihdellen -10 ja -107 prosentin välillä. Keskimääräinen muutos oli -11,2 prosenttia.

Kokonaispääoman tuotto, %						
	IFRS	Liikearvo	Osakeperusteiset maksut	Rahoitus-leasing	Etuuspohjainen eläke	Kaikki
Afarak Group	-2,7 %	-5,6 %	-2,4 %	–	-2,4 %	-5,1 %
Ahlstrom	0,9 %	0,2 %	0,9 %	0,8 %	0,5 %	-0,3 %
Kemira	2,2 %	0,5 %	2,3 %	2,2 %	2,3 %	0,6 %
Metsä Board	9,2 %	9,2 %	9,2 %	9,2 %	9,2 %	9,2 %
Outokumpu	-5,6 %	-6,2 %	–	-5,8 %	-5,0 %	-5,8 %
Rautaruukki	-2,1 %	-2,3 %	–	-2,2 %	-2,2 %	-2,6 %
Stora Enso	6,1 %	5,4 %	6,1 %	6,2 %	5,8 %	5,1 %
Talvivaara	-6,8 %	–	-6,8 %	-8,2 %	–	-8,2 %
UPM	-9,2 %	-10,2 %	-9,1 %	-9,3 %	-9,2 %	-10,3 %
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		-107,4 %	11,1 %	–	11,1 %	-88,9 %
Ahlstrom		-77,8 %	0,0 %	-11,1 %	-44,4 %	-133,3 %
Kemira		-77,3 %	4,5 %	0,0 %	4,5 %	-72,7 %
Metsä Board		0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Outokumpu		-10,7 %	–	-3,6 %	10,7 %	-3,6 %
Rautaruukki		-9,5 %	–	-4,8 %	-4,8 %	-23,8 %
Stora Enso		-11,5 %	0,0 %	1,6 %	-4,9 %	-16,4 %
Talvivaara		–	0,0 %	-20,6 %	–	-20,6 %
UPM		-10,9 %	1,1 %	-1,1 %	0,0 %	-20,6 %
Keskimäär. muutos		-11,2 %	0,0 %	-2,3 %	0,0 %	-20,6 %

Taulukko 8 Kokonaispääoman tuotto prosentit ennen ja jälkeen muutosten.

Osakeperusteisten maksujen muutoskirjausten vaikutukset olivat kolmella yrityksellä positiiviset. Neljällä yrityksellä tunnusluku ei muuttunut kirjausten seurauksena. Muutokset vaihtelivat 1 ja 11 prosentin välillä ja keskimääräinen muutosprosentti oli nolla.

Rahoitusleasingin kirjaukset heikensivät tuottoprosentteja yli puolilla yrityksistä. Kahdella yrityksellä luvussa ei tapahtunut muutoksia ja yhdellä tuottoprosentti kasvoi. Yleisesti ottaen muutokset olivat maltillisia ja keskimääräinen muutosprosentti oli -2,3 prosenttia. Etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjausten vaikutukset olivat vaihtelevat. Kolmella yrityksellä tuottoprosentit kasvoivat, kolmella pienenivät ja kahdella ne pysyivät samana. Muutokset vaihtelivat -44 ja 11 prosentin välillä ja keskimääräinen muutosprosentti oli nolla. Kaikkien muutoskirjausten yhteisvaikutus heikensi kokonaispääoman tuottoprosentteja merkittävästi. Ainoastaan Metsä Boardilla luku pysyi samana kirjauksista huolimatta. Keskimäärin kokonaispääoman tuottoprosentti laski 20,6 prosenttia kaikkien muutoskirjausten seurauksena.

4.1.5 Oman pääoman tuottoprosentti

Kaikkien asiakokonaisuuksien muutoskirjaukset vaikuttivat oman pääoman tuottoprosenttiin (taulukko 9). Liikearvon muutoskirjaukset pienensivät oman pääoman tuottoprosentteja kaikilla yrityksillä. Joillain yrityksillä vaikutukset lukuun olivat huomattavat; Ahlstromilla tuottoprosentti pieneni jopa 1300 prosenttia ja Kemiralla 200 prosenttia. Tunnusluvun lasku vaihteli 0,5-1300 prosentin välillä ja keskimääräinen muutos oli -11,6 prosenttia. Osakeperusteiset maksut eivät vaikuttaneet tuottoprosenttiin kahta yritystä lukuun ottamatta ja keskimääräinen muutosprosentti oli nolla. Afarak Groupilla osakeperusteisten maksujen vaikutus oli huomattava, sillä tuottoprosentti kasvoi jopa 196 prosenttia. Neljällä yrityksellä rahoitusleasingin muutoskirjaukset pienensivät tunnuslukua, kun taas kolmella yrityksellä vaikutukset olivat päinvastaiset ja yhdellä tunnusluku pysyi samana. Näin ollen keskimääräinen muutos oli vain -0,3 prosenttia. Ahlstromin osalta rahoitusleasingin muutoskirjaukset saivat aikaan jopa 50 prosentin laskun oman pääoman tuottoprosentissa. Myös etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjausten vaikutukset olivat vaihtelevat. Neljällä yrityksellä tuottoprosentti suureni, kolmella yrityksellä pieneni ja yhdellä pysyi samana kirjausten seurauksena. Myös etuuspohjaisen eläkkeen osalta vaikutukset Ahlstromin oman pääoman tuottoprosenttiin olivat merkittävät ja se laski 650 prosenttia. Keskimääräinen muutos oli kuitenkin pieni, vain 1,4 prosenttia. Outokumpua lukuun ottamatta kaikkien yritysten oman pääoman tuottoprosentit pienenivät muutosten kokonaisvaikutusten seurauksena. Ahlstromilla ja Kemiralla

kokonaisvaikutukset tuottoprosenttiin olivat suuret; -1950 prosenttia ja -185 prosenttia. Kaikista muutoskirjauksista johtuva oman pääoman tuottoprosentin lasku vaihteli 4 ja 1950 prosentin välillä. Muutoskirjausten yhteisvaikutus pienensi kokonaispääoman tuottoprosenttia keskimäärin huomattavat 15,3 prosenttia.

Oman pääoman tuotto, %						
	IFRS	Liikearvo	Osakepe- rusteiset maksut	Rahoitus- leasing	Etuuspoh- jainen eläke	Kaikki
Afarak Group	-7,2 %	-11,1 %	6,9 %	–	-6,7 %	-10,2 %
Ahlstrom	0,2 %	-2,4 %	0,2 %	0,1 %	-1,1 %	-3,7 %
Kemira	1,3 %	-1,3 %	1,3 %	1,2 %	1,4 %	-1,1 %
Metsä Board	21,7 %	21,6 %	21,7 %	21,6 %	20,8 %	20,7 %
Outokumpu	-21,5 %	-22,8 %	–	-21,0 %	-18,5 %	-19,4 %
Rautaruukki	-9,9 %	-10,3 %	–	-9,9 %	-9,9 %	-10,3 %
Stora Enso	8,2 %	7,0 %	8,2 %	8,9 %	7,5 %	6,2 %
Talvivaara	-32,6 %	–	-32,6 %	-37,6 %	–	-37,6 %
UPM	-18,8 %	-20,4 %	-18,7 %	-18,7 %	-18,3 %	-19,8 %
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		-54,2 %	195,8 %	–	6,9 %	-41,7 %
Ahlstrom		-1300,0 %	0,0 %	-50,0 %	-650,0 %	-1950,0 %
Kemira		-200,0 %	0,0 %	-7,7 %	7,7 %	-184,6 %
Metsä Board		-0,5 %	0,0 %	-0,5 %	-4,1 %	-4,6 %
Outokumpu		-6,0 %	–	2,3 %	14,0 %	9,8 %
Rautaruukki		-4,0 %	–	0,0 %	0,0 %	-4,0 %
Stora Enso		-14,6 %	0,0 %	8,5 %	-8,5 %	-24,4 %
Talvivaara		–	0,0 %	-15,3 %	–	-15,3 %
UPM		-8,5 %	0,5 %	0,5 %	2,7 %	-5,3 %
Keskimäär. muutos		-11,6 %	0,0 %	-0,3 %	1,4 %	-15,3 %

Taulukko 9 Oman pääoman tuottoprosentit ennen ja jälkeen muutosten.

4.1.6 Liiketulosprosentti

Myös liiketulosprosenttiin vaikuttivat kaikkien asiakokonaisuuksien muutoskirjaukset (taulukko 10). Liiketulosprosentit pienenevät liikearvon muutoskirjausten seurauksena seitsemällä yrityksellä. Kuudella yrityksellä laskua oli yli 10 prosenttia. Ainoastaan Metsä Boardin liiketulokseen kirjauksilla ei ollut vaikutusta. Keskimäärin liiketulos laski 11,8 prosenttia liikearvon muutoskirjausten seurauksena. Osakeperusteisten maksujen kirjaukset kasvattivat viiden yrityksen liiketuloksia, kahdella yrityksellä liiketulos

pysyi samana kirjauksista huolimatta. Kasvu oli maltillista vaihdellen 0,2 ja 7 prosentin välillä ja keskimäärin tunnusluku parani 0,8 prosenttia. Rahoitusleasingin muutoskirjaukset eivät vaikuttaneet liikutulosprosenttiin kolmella yrityksellä. Neljällä yrityksellä liikutulosprosentti laski kirjausten seurauksena ja yhdellä kasvoi. Muutokset luvuissa olivat pieniä, alle viisi prosenttia, lukuun ottamatta Talvivaaraa, jolla liikutulos laski vajaat 16 prosenttia. Keskimääräinen muutos oli vain -0,4 prosenttia. Etuuspohjaisen eläkkeen kirjaukset olivat vaihtelevat ja kasvattivat viiden sekä laskivat kolmen yrityksen liikutulosprosenttia. Muutokset vaihtelivat -28 ja 11 prosentin välillä ja keskimääräinen muutos oli vain yhden prosentin. Metsä Boardia lukuun ottamatta kaikkien yritysten liikutulosprosentit laskivat kaikkien kirjausten yhteisvaikutuksen seurauksena. Yhteisvaikutukset vaihtelivat vajaasta -5 prosentista lähes -136 prosenttiin. Suurimmalla osalla yhteisvaikutukset pienensivät liikutulosta yli 10 prosenttia. Afarak Groupilla, Ahlstromilla ja Kemiralla yhteisvaikutukset olivat huomattavat. Keskimääräinen muutosprosenttikin oli huomattava -15,6 prosenttia.

Liikutulos, %						
	IFRS	Liikearvo	Osakep rusteiset maksut	Rahoitus- leasing	Etuuspoh- jainen eläke	Kaikki
Afarak Group	-10,1 %	-17,5 %	-9,5 %	-	-9,5 %	-16,2 %
Ahlstrom	1,8 %	0,8 %	1,8 %	1,8 %	1,3 %	0,3 %
Kemira	1,4 %	-0,6 %	1,5 %	1,4 %	1,5 %	-0,5 %
Metsä Board	9,5 %	9,5 %	9,6 %	9,5 %	9,6 %	9,5 %
Outokumpu	-8,4 %	-9,3 %	-	-8,8 %	-7,5 %	-8,8 %
Rautaruukki	-3,5 %	-3,7 %	-	-3,6 %	-3,6 %	-4,0 %
Stora Enso	6,2 %	5,4 %	6,2 %	6,3 %	5,9 %	5,0 %
Talvivaara	-56,9 %	-	-56,8 %	-65,9 %	-	-65,8 %
UPM	-12,8 %	-14,1 %	-12,7 %	-12,9 %	-12,7 %	-14,0 %
		muutos	muutos	muutos	muutos	muutos
Afarak Group		-73,3 %	5,9 %	-	5,9 %	-60,4 %
Ahlstrom		-55,6 %	0,0 %	0,0 %	-27,8 %	-83,3 %
Kemira		-142,9 %	7,1 %	0,0 %	7,1 %	-135,7 %
Metsä Board		0,0 %	1,1 %	0,0 %	1,1 %	0,0 %
Outokumpu		-10,7 %	-	-4,8 %	10,7 %	-4,8 %
Rautaruukki		-5,7 %	-	-2,9 %	-2,9 %	-14,3 %
Stora Enso		-12,9 %	0,0 %	1,6 %	-4,8 %	-19,4 %
Talvivaara		-	0,2 %	-15,8 %	-	-15,6 %
UPM		-10,2 %	0,8 %	-0,8 %	0,8 %	-9,4 %
Keskimäär. muutos		-11,8 %	0,8 %	-0,4 %	1,0 %	-15,6 %

Taulukko 10 Liikutulosprosentit ennen ja jälkeen muutosten.

4.1.7 Tulosten analysointi

Liikearvon muutoskirjausten vaikutus näkyi ennen kaikkea heikentyneissä kannattavuuden tunnusluvuissa. Vaikutukset omavaraisuusteeseen ja nettovelkaantumisteeseen olivat melko pienet ja vaikutukset current ratioon niitäkin vähäisemmät. Liikearvon muutoskirjaukset heikensivät kaikkia kannattavuuden tunnuslukuja keskimäärin 11 prosenttia. Yksittäisillä yrityksillä liikearvon muutoskirjaukset saivat aikaan huomattavasti suurempiakin laskuja kannattavuuden luvuissa. Kannattavuuden heikkeneminen johtui liikearvon poistojen kirjaamisesta, jotka pienensivät tulosta. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon se, että yritysten taseisiin on vuosien saatossa kertynyt suuret määrät liikearvoa, kun poistoja ei ole IFRS-siirtymän jälkeen tehty ja mahdolliset arvonalennuskirjaukset ovat harvinaisia. Tästä johtuen poistojen määrät saattavat olla todellista suuremmat huolimatta realistisesta poistoajasta, joten myös poistojen vaikutus kannattavuuteen voi todellisuudessa olla pienempi. Poistot pienensivät lisäksi liikearvon tase-arvoa, mikä heikensi yritysten vakavaraisuutta. Yleisesti ottaen vakavaraisuuden muutokset olivat kuitenkin hyvin pieniä. Liikearvon kirjauksilla oli vaikutusta vain yhden yrityksen current ratioon, mutta tämäkin vaikutus oli vähäinen. Afarak Groupin tilinpäätösluvut olivat pienet suhteessa muiden case-yritysten lukuihin, jolloin yhden asiakokonaisuuden vaikutukset tunnuslukuihin olivat suuremmat. Tästä johtuen liikearvon kirjaukset saivat aikaan muutoksia sen current ratioissa.

Osakeperusteisten maksujen kirjaukset paransivat kannattavuuden tunnuslukuja. Muutokset olivat kuitenkin vähäisiä johtuen osakeperusteisten maksujen pienistä määristä. Ainoastaan Afarak Groupilla kirjausten vaikutus oli merkittävä (oman pääoman tuotto-prosentti kasvoi lähes 200 %), mikä johtui siitä, että yrityksen osakeperusteiset maksut suhteessa esimerkiksi liikevaihtoon olivat suuremmat kuin muilla case-yrityksillä. Current ratioissa tai vakavaraisuuden tunnusluvuissa ei tapahtunut muutoksia osakeperusteisten maksujen osalta, koska kirjauksilla ei ollut tasevaikutusta muutoin kuin muuttuneiden verojen osalta ja veromuutoksetkin olivat suhteellisen pieniä.

Rahoitusleasingin muutoskirjaukset paransivat vakavaraisuuden tunnuslukuja ja heikensivät kannattavuuden lukuja. Tunnuslukujen muutokset olivat kaiken kaikkiaan melko pieniä varsinkin kannattavuuden osalta. Suurin vaikutus kirjauksilla oli nettovelkaantumisteeseen, joka pieneni keskimäärin neljä prosenttia. Vakavaraisuuden paraneminen

oli seurausta rahoitusleasingvelkojen poistosta taseesta. Velkojen vähenemisen vaikutus jäi pieneksi, mikä johtui rahoitusleasingsopimuksella hankittujen hyödykkeiden poistosta vastaavaa puolelta sekä edellisvuosien vaikutusten kirjaamisesta kertyneisiin voittovaroihin. Kannattavuuden heikkeneminen johtui kulujen kasvusta. Vaikka poistot pienivät, niin leasingmaksun kirjaaminen kuluksi heikensi tulosta. Rahoitusleasingin muutoskirjauksilla ei ollut vaikutusta current ratioon yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjaukset paransivat selvästi vakavaraisuuden tunnuslukuja. Vaikutukset kannattavuuden tunnuslukuihin olivat vaihtelevat, sillä osa tunnusluvuista heikkeni ja osa parani. Kaiken kaikkiaan vaikutus kannattavuuteen oli enemmän positiivinen kuin negatiivinen. Vakavaraisuuden paraneminen johtui velkojen pienemisestä, mikä oli seurausta etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen velkojen poistamisesta taseesta. Kannattavuuden tunnuslukujen muutosten vaihtelevuuteen vaikuttivat vaikutusmatemaattisesti laskettujen eläkekulujen ja niiden tilalle kirjattujen tilikaudella maksettujen eläkesuoritusten määrien suhde. Vaikka suoritusten määrä oli todellinen yrityksen suorittama maksu etuuspohjaiseen järjestelyyn, saattaa se huomattavastikin poiketa summasta, jonka yritys todellisuudessa suorittaisi maksupohjaisista järjestelyistä. Tästä johtuen eläkejärjestelyjen luonteen vaikutus kannattavuuteen voi todellisuudessa olla suurempi sekä johdonmukaisempi. Etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjaukset eivät muuttaneet lyhytaikaisten varojen ja velkojen määriä muuten kuin tuloveromuutosten osalta, joten case-yritysten current ratiot pysyivät muuttumattomina Ahlsitromia lukuun ottamatta.

Kaikkien kirjausten yhteisvaikutuksen seurauksena vakavaraisuuden luvut paranivat ja kannattavuuden luvut heikentyivät selvästi. Varsinkin kannattavuuden tunnuslukujen muutokset olivat huomattavat ja keskimääräiset muutosprosentit olivat kaikkien osalta yli -15 prosenttia. Muutoskirjausten yhteisvaikutus kohdistui voimakkaimmin kokonaispääoman tuotto prosenttiin, joka heikkeni keskimäärin 20,6 prosenttia. Omavaraisuusaste ja nettovelkaantumisaste paranivat keskimäärin lähes yhtä paljon, molemmat noin 7 prosenttia. Odotetusti myös muutoskirjausten yhteisvaikutus current ratioon oli vähäinen, koska yksilövaikutuksetkin jäivät pieniksi. Syitä tunnuslukujen muutoksiin olivat erityisesti rahoitusleasingvelkojen ja etuuspohjaisen eläkejärjestelyjen velkojen poistuminen taseesta sekä tulosvaikutteisten kulujen, ennen kaikkea liikearvon poistojen, kirjaaminen.

Tilinpäätösmuutosten vaikutukset sekä yksilö- että kokonaistasolla olivat selvästi suuremmat kannattavuuden kuin vakavaraisuuden tunnuslukuihin. Muutosten vaikutukset current ratioon olivat hyvin vähäiset ja keskimääräiset muutosprosentit kaikkien asiakokonaisuuksien osalta olivat nolla.

4.2 Wilcoxon Signed-Rank -testi

Wilcoxon Signed-Rank -testillä testattiin tilinpäätöksiin tehtävien muutosten ja tunnuslukujen arvojen välistä riippuvuutta. Testattavana oli nollahypoteesi H_0 : ennen muutoksia laskettujen tunnuslukujen ja muutosten jälkeen laskettujen tunnuslukujen erojen mediaani on 0. Toisin sanoen nollahypoteesin mukaan tilinpäätöksiin tehtävät muutokset eivät vaikuta tunnuslukuihin. Merkitsevyyden taso oli 0,05 eli nollahypoteesi hylättiin, jos p-arvo oli alle 0,05. Alla olevissa taulukoissa on esitelty tunnusluvuittain Wilcoxonin testin tulos kunkin asiakokonaisuuden osalta. Alimman rivin ”kaikki” kuvaa kaikkien asiakokonaisuuksien yhteisvaikutusta eli tilannetta, jolloin tunnusluvut on laskettu kaikkiin asiakokonaisuuksiin liittyvien muutoskirjausten jälkeen.

Current ratio		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,317	Nollahypoteesi jää voimaan
Osakeperusteiset maksut	1,000	Nollahypoteesi jää voimaan
Rahoitusleasing	0,317	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,317	Nollahypoteesi jää voimaan
Kaikki	0,157	Nollahypoteesi jää voimaan

Taulukko 11 Wilcoxon Signed-Rank -testi: current ratio.

Current ration osalta muutokset tunnusluvuissa olivat hyvin vähäisiä ja ennakko-oletus oli, että tilinpäätösten muutokset eivät vaikuta tunnuslukuihin. Wilcoxonin testi tuki tätä oletusta ja nollahypoteesi jäi voimaan kaikkien asiakokonaisuuksien osalta (taulukko 11).

Omavaraisuusasteen osalta nollahypoteesi hylättiin kahden asiakokonaisuuden kohdalla (taulukko 12). Testin mukaan sekä liikearvon että etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjaukset vaikuttivat omaisvaraisuusasteeseen. Näiden lisäksi kaikkien muutosten yhteisvaikutuksen seurauksena nollahypoteesi hylättiin.

Omavaraisuusaste, %		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,043	Nollahypoteesi hylätään
Osaperusteiset maksut	1,000	Nollahypoteesi jää voimaan
Rahoitusleasing	0,176	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,012	Nollahypoteesi hylätään
Kaikki	0,015	Nollahypoteesi hylätään

Taulukko 12 Wilcoxon Signed-Rank -testi: omavaraisuusaste.

Testin mukaan liikearvon ja etuuspohjaisen eläkkeen muutoskirjauksilla oli vaikutusta myös nettovelkaantumisasteeseen (taulukko 13). Muilla asiakokonaisuuksilla, kaikkien asiakokonaisuuksien yhteisvaikutus mukaan lukien, ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta nettovelkaantumisasteeseen.

Nettovelkaantumisaste, %		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,018	Nollahypoteesi hylätään
Osaperusteiset maksut	1,000	Nollahypoteesi jää voimaan
Rahoitusleasing	0,237	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,018	Nollahypoteesi hylätään
Kaikki	0,161	Nollahypoteesi jää voimaan

Taulukko 13 Wilcoxon Signed-Rank -testi: nettovelkaantumisaste.

Kokonaispääoman tuotto prosenttiin vaikutusta oli liikearvon muutoskirjauksilla sekä kaikkien asiakokonaisuuksien kirjausten yhteisvaikutuksella (taulukko 14). Muiden asiakokonaisuuksien osalta nollahypoteesi jäi voimaan.

Kokonaispääoman tuotto, %		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,018	Nollahypoteesi hylätään
Osaperusteiset maksut	0,102	Nollahypoteesi jää voimaan
Rahoitusleasing	0,084	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,916	Nollahypoteesi jää voimaan
Kaikki	0,012	Nollahypoteesi hylätään

Taulukko 14 Wilcoxon Signed-Rank -testi: kokonaispääoman tuotto.

Oman pääoman tuotto prosenttiin vaikuttavat asiakokonaisuudet olivat samat, kuin kokonaispääoman tuotto prosenttiin vaikuttavat eli liikearvo ja kaikki asiakokonaisuudet yhteensä (taulukko 15). Muiden asiakokonaisuuksien p-arvot ylittivät reilusti nollahypoteesin hylkäämisrajan.

Oman pääoman tuotto, %		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,012	Nollahypoteesi hylätään
Osaperusteiset maksut	0,180	Nollahypoteesi jää voimaan
Rahoitusleasing	0,726	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,866	Nollahypoteesi jää voimaan
Kaikki	0,038	Nollahypoteesi hylätään

Taulukko 15 Wilcoxon Signed-Rank -testi: oman pääoman tuotto.

Liiketulospersenttiin vaikuttivat liikearvon ja osakeperusteisten maksujen muutoskirjaukset sekä kaikki muutoskirjaukset yhteensä (taulukko 16). Rahoitusleasingin ja etuuspohjaisen eläkkeen osalta nollahypoteesi jäi voimaan.

Liiketulos, %		
Asiakokonaisuus	Sig.	Päätös
Liikearvo	0,018	Nollahypoteesi hylätään
Osaperusteiset maksut	0,034	Nollahypoteesi hylätään
Rahoitusleasing	0,131	Nollahypoteesi jää voimaan
Etuuspohjainen eläke	0,523	Nollahypoteesi jää voimaan
Kaikki	0,012	Nollahypoteesi hylätään

Taulukko 16 Wilcoxon Signed-Rank -testi: liiketulos.

Taulukko 17 sisältää yhteenvedon Wilcoxonin testin tuloksista. Selvästi eniten vaikutusta tunnuslukuihin oli liikearvon muutoskirjauksilla. Liikearvon kirjaustapa vaikutti kaikkiin tunnuslukuihin current ratiota lukuun ottamatta. Vähiten vaikutusta oli rahoitusleasingin muutoskirjauksilla, jotka eivät testin mukaan vaikuttaneet yhteenkään tunnuslukuun. Myös osakeperusteisten maksujen muutoskirjausten vaikutus oli vähäinen ja ne vaikuttivat ainoastaan liiketulokseen. Etuuspohjaiseen eläkkeen käsittelytapa vaikutti sekä omavaraisuus- että nettovelkaantumisasteeseen. Liikearvon jälkeen eniten vaikutusta tunnuslukuihin oli kaikkien muuttujien kirjausten yhteisvaikutuksella, joka vaikutti omavaraisuusasteeseen, kokonaispääoman tuottoon, oman pääoman tuottoon ja liiketulokseen. Testissä käytettiin 0,05:n merkitsevyystasoa. 0,01:n merkitsevyystasolla kaikkien muuttujien ja tunnuslukujen osalta nollahypoteesit olisivat jääneet voimaan.

Vaikuttaako tilinpäätöksiin tehtävät muutokset tunnuslukuihin?					
	Liikearvo	Osakeperusteiset maksut	Rahoitusleasing	Etuuspohjainen eläke	Kaikki
Current ratio	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Ei vaikuta
Omavaraisuusaste	Vaikuttaa	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Vaikuttaa	Vaikuttaa
Nettovelkaantumisaste	Vaikuttaa	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Vaikuttaa	Ei vaikuta
Kokonaispääoman tuotto-%	Vaikuttaa	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Vaikuttaa
Oman pääoman tuotto-%	Vaikuttaa	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Vaikuttaa
Liiketulos-%	Vaikuttaa	Vaikuttaa	Ei vaikuta	Ei vaikuta	Vaikuttaa

Taulukko 17 Yhteenvedo Wilcoxon Signed-Rank -testin tuloksista.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkielman tulosten pohdinta

Tämän tutkielman tavoitteena oli tutkia tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutuksia tunnuslukuanalyysiin suomalaisen (FAS) ja kansainvälisen (IFRS) tilinpäätöskäytännön näkökulmasta. Tutkimusaineisto koostui yhdeksän suomalaisen perusteollisuuden alalla toimivan pörssiyrityksen konsernitilinpäätöksistä, jotka oli laadittu noudattaen IFRS-standardeja. Suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön eroja tarkasteltiin neljän eri asiakokonaisuuden, liikearvon, osakeperusteisten maksujen henkilöstön palkitsemisessa, rahoitusleasingsopimusten ja etuuspohjaisten eläkejärjestelyjen kirjanpidollisen käsittelyn osalta. Kirjanpidollisten käsittelyerojen vaikutuksia tutkittiin kuuteen eri tunnuslukuun: current ratioon, omavaraisuusasteeseen, nettovelkaantumisasteeseen, kokonaispääoman tuotto prosenttiin, oman pääoman tuotto prosenttiin ja liiketulos prosenttiin. Tutkielmassa tarkasteltiin sekä yksittäisen asiakokonaisuuden vaikutusta että niiden kaikkien yhteisvaikutusta.

Tutkielman tavoitteen pohjalta määriteltiin kaksi tutkimuskysymystä, joihin tutkielmassa keskityttiin vastaamaan. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli: *Miten suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kirjanpidolliset käsittelyerot vaikuttavat valittuihin maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja kannattavuuden tunnuslukuihin?* Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi IFRS-tilinpäätöksiä muutettiin vastaamaan FAS:n mukaista menettelyä edellä mainittujen asiakokonaisuuksien osalta. Erojen vaikutusten selville saamiseksi tunnusluvut laskettiin sekä ennen muutoksia että niiden jälkeen.

Tilinpäätöskäytäntöjen erot tarkasteltavien asiakokonaisuuksien osalta vaikuttivat ennen kaikkea kannattavuuden tunnuslukuihin, mutta selviä muutoksia tapahtui myös vakavaraisuuden tunnusluvuissa. Vaikutukset maksuvalmiuden tunnuslukuun eli current ratioon jäivät hyvin vähäisiksi. Kaikista asiakokonaisuuksista suurin yksilövaikutus kannattavuuden tunnuslukuihin oli liikearvon muutostilauksilla. Vakavaraisuuden lukuihin puolestaan vaikuttivat eniten etuuspohjaisen eläkkeen muutostilaukset. Kaikkien muutostilauksien yhteisvaikutus sai aikaan suurimmat muutokset kokonaispääoman tuotto-

prosentissa. Sekä asiakokonaisuuksien yksilövaikutus että kaikkien muutoskirjausten yhteisvaikutus paransi vakavaraisuuden tunnuslukuja ja heikensi kannattavuuden tunnuslukuja. Keskimääräisten muutosten mediaanit vaihtelivat 7 ja -20 prosentin välillä, mutta yksittäisillä yrityksillä tunnusluvut saattoivat muuttua satoja prosentteja.

Tutkimustulokset olivat samansuuntaiset aihealueen aiempien tutkimusten Kallunkin ym. (2008) sekä Pivon (2006) tutkimustulosten kanssa. Tutkimustulosten keskinäisessä vertailussa on kuitenkin muistettava, että sekä Kallunki ym. että Pivo tarkastelivat vaikutuksia tunnuslukuihin kaikkien standardien muutosten seurauksena, kun taas tässä tutkielmassa mukana oli vain osa standardeista. Kallunkin ym. tutkimuksessa liike-tulos kasvoi 73 prosentilla tarkastelluista yhtiöistä, kun suomalaisesta käytännöstä vaihdettiin IFRS-normistoon. Heidän mukaansa liike-tuloksen muutokset olivat suuria. Tärkein tulosta parantava seikka oli liikearvopoistojen peruuntuminen, joka kasvatti liike-tulosta keskimäärin 7,35 prosenttia. Tässä tutkielmassa liikearvopoistojen kirjaus heikensi liike-tulosta keskimäärin 11,8 prosenttia. Kallunkin ym. mukaan IFRS-siirtymä myös kasvatti suurimmalla osalla tarkastelluista yhtiöistä taseen velkaeriä. Yhtäläillä tässä tutkielmassa FAS-kirjaukset pienensivät yritysten nettovelkaantumisasteita parantaen niiden vakavaraisuutta. Kallunkin ym. tutkimuksessa lyhytaikaisten varojen muutoksen mediaani oli nolla ja lyhytaikaisen vieraan pääoman muutoksen mediaani 0,08 prosenttia, joten siirtymän vaikutus current ratioon oli vähäinen kuten tässäkin tutkielmassa. Pivon tutkimuksen mukaan IFRS-siirtymän seurauksena tilikauden tulos kasvoi lähes 80 prosentilla ja oman pääoman tuotto kasvoi 74 prosentilla tarkastelluista yrityksistä. Tässä tutkielmassa sekä liike-tulosprosentti että oman pääoman tuotto-prosentti laski yhdeksästä yrityksestä kahdeksalla yrityksellä FAS-kirjausten seurauksena. Oman pääoman tuotto laski keskimäärin 15,3 prosenttia. Pivon tutkimuksessa oman pääoman tuotto-prosentti nousi keskimäärin 22,2 prosenttia standardien muutoksen seurauksena.

Toinen tutkimuskysymys oli: *Ovatko erojen vaikutukset tunnuslukuihin tilastollisesti merkitseviä?* Tilastollista merkitsevyyttä testattiin Wilcoxon Signed-Rank -testillä ja merkitsevyytaso oli 0,05. Nollahypoteesi oli, että tilinpäätöksiin tehtävät muutokset eivät vaikuta tunnuslukuihin. Kuten current ration vähäisistä muutoksista saattoi jo päätellä, Wilcoxonin testin mukaan nollahypoteesi jäi voimaan kaikkien asiakokonaisuuksien osalta. Muiden tunnuslukujen osalta saatiin tuloksia, että osa vaikutuksista oli tilastollisesti merkitseviä. Omavaraisuusasteen kohdalla nollahypoteesi hylättiin liikearvon,

etuuspohjaisen eläkkeen ja kaikkien asiakokonaisuuksien muutoskirjausten yhteisvaikutuksen osalta. Testin mukaan nollahypoteesi hylättiin myös liikearvon ja etuuspohjaisen eläkkeen osalta nettovelkaantumisasteen kohdalla. Sekä kokonaispääoman tuottoprosentin että oman pääoman tuottoprosentin kohdalla nollahypoteesi hylättiin liikearvon ja kaikkien kirjausten yhteisvaikutusten osalta. Liiketulosprosentin kohdalla nollahypoteesi hylättiin liikearvon, osakeperusteisten maksujen ja kaikkien muutoskirjausten yhteisvaikutuksen osalta. Tilinpäätöskäytäntöjen erojen vaikutusten tilastollista merkitsevyyttä samankaltaisessa tutkimuksessa testanneet Laínez ja Callao saivat myös tuloksia usean tunnusluvun ja usean eri kirjanpidollista käsittelyä vaativien asiakokonaisuuksien osalta, että jotkut erojen vaikutukset ovat tilastollisesti merkitseviä. Esimerkiksi liikearvon käsittelyn osalta saatiin Wilcoxonin testissä tuloksia, että käsittelytapa vaikuttaa vakavaraisuuden ja kannattavuuden lukuihin.

Tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön erot voivat vaikuttaa merkittävästikin tunnuslukuihin. Tämä vaikeuttaa tilinpäätösten keskinäistä vertailua ja voi olla jopa esteenä sille. Joka tapauksessa tilinpäätösten vertailun ehdoton edellytys on erojen huomioon ottaminen tilinpäätösanalyysitilanteessa. Tulosten mukaan IFRS-tilinpäätöksen kannattavuus on yleisesti parempi ja vakavaraisuus heikompi verrattuna FAS-tilinpäätökseen. Tämä ei ole yllättävä tulos ottaen huomioon aiemmat tutkimukset aiheesta sekä normistojen keskeiset periaate-erot.

5.2 Tutkielman reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkielman tutkimusaineisto koostuu listattujen yhtiöiden julkaisemista virallisista tilinpäätöksistä, joita voidaan pitää luotettavina tietolähteinä. Tutkimusaineiston tallennus ja analysointi on suoritettu huolellisesti ja laskentatulokset tarkastettu useaan kertaan. Lisäksi tutkimusaineiston käsittely on kuvattu mahdollisimman tarkasti sekä selvästi ja siten pyritty lisäämään tutkielman reliabiliteettia. Näin ollen tutkielman reliabiliteettia voidaan pitää hyvänä.

Käytettyjen tutkimusmenetelmien avulla pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, joten menetelmiä voidaan pitää valideina tutkimuksen tavoitteeseen nähden. Tutkiel-

massa analysoitavat tunnusluvut ovat yleisimpiä maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja kannattavuuden tunnuslukuja ja ovat siten valideja mittareja tunnuslukuanalyysin tarkasteluun. Tutkielma on luonteeltaan poikkileikkaustutkimus, joten tutkimusmenetelmien osalta heikkoutena voidaan nähdä se, että tehdyissä tilinpäätösmuutoksissa tilinpäätöskäytäntöjen erojen kumulatiivista vaikutusta ei oteta huomioon. Tästä johtuen tunnuslukujen muutosten suuruus ei kaikilta osin vastaa täysin todellista tilannetta.

Tutkielman otoskoko on varsin pieni, mikä tulee ottaa huomioon tutkimustuloksia yleistettäessä. Tutkimustulosten tilastollista merkitsevyyttä kuitenkin testattiin ja todettiin, että osa tunnusluvuissa havaituista muutoksista ei voi olla seurausta pelkästään otantavirheen aiheuttamista eroista. Niiltä osin tulokset ovat siten yleistettävissä laajemmin.

5.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimustulosten pohjalta on esitettävissä myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Kuten edellisessä luvussa mainitaan, tässä tutkielmassa ei oteta huomioon tilinpäätöskäytäntöjen erojen kumulatiivista vaikutusta tunnuslukuihin. Kumulatiivisen vaikutuksen huomioon ottaminen antaa kuitenkin todellisen kuvan erojen vaikutuksista, joten yksi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisikin suomalaisen ja kansainvälisen tilinpäätöskäytännön erojen vaikutusten selvittäminen tunnuslukuihin kumulatiiviset vaikutukset huomioon ottaen.

Toinen mahdollinen jatkotutkimusaihe voisi liittyä erojen vaikutusten selvittämiseen tunnuslukuihin eri tunnuslukujen tai eri asiakokonaisuuksien avulla. Näin mahdollisesti saataisiin lisätukea sille oletukselle, että IFRS-normiston mukaan laaditussa tilinpäätöksessä kannattavuus on parempi ja vakavaraisuus heikompi kuin FAS:n mukaan laaditussa tilinpäätöksessä.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

- Alexander, D. & Nobes, C. 2007. *Financial Accounting – An International Introduction*. 3. painos. Harlow: Pearson Education.
- Belkaoui, A. 1993. *Accounting Theory*. 3. painos. Lontoo: Academic Press.
- Beuren, I., Hein, N. & Klann, R. 2008. Impact of the IFRS and US-GAAP on economic-financial indicators. *Managerial Auditing Journal*, 23, 7, 632-649.
- Brown, P., Soybel, V. & Stickney, C. 1997. Achieving Comparability of U.S. and Japanese Price-Earnings Ratios. Teoksessa Choi, F. (toim.) *International Accounting and Finance Handbook*. 2. painos. New York: John Wiley & Sons, 7.1-7.18.
- Choi, F. & Meek, G. 2008. *International Accounting*. 6. painos. New Jersey: Pearson Education.
- Chunhui, L. 2011. IFRS and US-GAAP comparability before release No. 33-8879 – Some evidence from US-listed Chinese companies. *International Journal of Accounting and Information Management*, 19, 1, 24-33.
- Cooke, T. 1993. The Impact of Accounting Principles on Profits: The US versus Japan. Teoksessa Nobes, C. (toim.) *Developments in International Accounting – General Issues and Classification*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 405-421.
- Cordazzo, M. 2013. The impact of IFRS on net income and equity: evidence from Italian listed companies. *Journal of Applied Accounting Research*, 14, 1.
- Davidson, R. & Chrisman, H. 1993. Interlinguistic Comparison of International Accounting Standards: The Case of Uncertainty Expressions. *International Journal of Accounting*, 28, 1, 1-16.
- Doupnik, T. & Salter, S. 1995. External Environment, Culture, and Accounting Practice: A Preliminary Test of A General Model of International Accounting Development. Teoksessa Nobes, C. (toim.) *Developments in International Accounting – General Issues and Classification*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 3-21.
- Dunne, T., Finningham, G., Hannah, G., Power, D., Fifield, S., Fox, A., Helliard, C. & Veneziani, M. 2008. The Implementation of IFRS in the UK, Italy and Ireland. Edinburgh: The Institute of Chartered Accountants of Scotland.
<<http://icas.org.uk/research-technical/research-centre/publications/financial-reporting/>> luettu 15.8.2013.
- Fifield, S., Finningham, G., Fox, A., Power, D. & Veneziani, M. 2011. A cross-country

analysis of IFRS reconciliation statements. *Journal of Applied Accounting Research*, 12, Issue: 1.

- Haaramo, V., Palmuaro, S. & Peill, E. 2013. IFRS-raportointi. Helsinki: Sanoma Pro.
<<http://onlinepalvelu.sanomapro.fi/?navi=Onlinepalvelut.Talousfokus&menu=Teokset|KT>> luettu 23.9.2013
- Huikko, J. & Silvola, H. 2012a. Miksi liikearvon arvonalentumiskirjauksia ei tule? *Tilintarkastus*, 1, 10-13.
- Huikko, J. & Silvola, H. 2012b. Liikearvon arvonalentumistestaus - voiko lukuihin luottaa? *Tilintarkastus*, 2, 11-13.
- Jarva, H. & Lantto, A. 2012. Information Content of IFRS versus Domestic Accounting Standards: Evidence from Finland. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja*, 2, 135-136.
- Joos, P. & Lang, M. 1994. The Effects of Accounting Diversity: Evidence from the European Union. *Journal of Accounting Research*, 32, 141-168.
- Kallunki, J. & Kytönen, E. 2002. *Uusi tilinpäätösanalyysi*. Jyväskylä: Talentum Media Oy.
- Kallunki, J., Lantto, A. & Sahlström, P. 2008. *Tilinpäätösanalyysi IFRS-maailmassa*. Hämeenlinna: Talentum Media Oy.
- KPMG. 2009. *IFRS - Käytännön käsikirja*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Laínez, J. & Callao, S. 2000. The Effect of Accounting Diversity on International Financial Analysis: Empirical Evidence. *The International Journal of Accounting*, 35, 1, 65-83.
- Leppiniemi, J. 2000. *Hyvä kirjanpitolatapa*. Porvoo: WSOY.
- Leppiniemi, J. 2003. *IFRS – Johdon käsikirja*. Juva: WSOY.
- Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. 2013. Liikekirjanpito. Helsinki: Sanoma Pro.
<<http://onlinepalvelu.sanomapro.fi/?navi=Onlinepalvelut.Talousfokus&menu=Teokset|KP>> luettu 22.9.2013.
- Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2012. Tilinpäätöksen tulkinta. Helsinki: Sanoma Pro.
<<http://onlinepalvelu.sanomapro.fi/?navi=Onlinepalvelut.Talousfokus&menu=Teokset|TT>> luettu 7.8.2013.
- Majala, R. 1987. *Kirjanpitokäytäntöjen vertailevan tutkimisen käsitteellisen viitekehyksen kehittälyä*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-5:1987.
- Meek, G. & Saudagaran, S. 1990. A Survey of Research on Financial Reporting in a Transnational Context. *Journal of Accounting Literature*, 145-182.
- Neilimo, K. & Näsi, J. 1980. *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen*

taloustiede. Tutkimus positivismiin soveltamisesta. Tampereen yliopisto. Yrityksen taloustieteen ja yksityisoikeiden laitoksen julkaisuja. Sarja A2: Tutkielmia ja raportteja 12.

- Nobes, C. 1998. Towards a General Model of the Reasons for International Differences in Financial Reporting. Teoksessa Nobes, C. (toim.) *Developments in International Accounting – General Issues and Classification*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 262-287.
- Nobes, C. & Parker, R. 2006. *Comparative International Accounting*. 9. painos. Harlow: Pearson Education.
- Norton, J. 1995. The Impact of Financial Accounting Practices on the Measurement of Profit and Equity: Australia Versus the United States. Teoksessa Nobes, C. (toim.) *Developments in International Accounting – General Issues and Classification*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 458-480.
- Ojala, H. 2001. *Determining Factors of Goodwill Amortization Period: Finnish Evidence*. Helsinki: HSE Print.
- Pivo, K. 2006. *IFRS-normistoon siirtymisen vaikutukset yrityksen arvonmäärityksessä käytettäviin taloudellisiin tunnuslukuihin*. Tampereen yliopisto. Taloustieteiden laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Rasi, I., Lepola, E. & Kanninen, A. 2005. *SPSS 13.0*. Oulun yliopisto. Tietohallinto.
- Revsine, L., Collins, D. & Johnson, W. 2005. *Financial Reporting and Analysis*. 3. painos. New Jersey: Pearson Education.
- Roberts, C., Weetman, P. & Gordon, P. 2002. *International Financial Accounting – A Comparative Approach*. 2. painos. Lontoo: Pearson Education.
- Street, D., Nichols, N. & Gray, S. 2000. Assessing the Acceptability of International Accounting Standards in the US: An Empirical Study of the Materiality of US GAAP Reconciliations by Non-US Companies Complying with IASC Standards. Teoksessa Nobes, C. (toim.) *Developments in International Accounting – General Issues and Classification*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 538-574.
- Tomperi, S. 2007. *Kehittyvä kirjanpitolaitto*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Tsalavoutas, I. & Evans, L. 2010. Transition to IFRS in Greece: financial statement effects and auditor size. *Managerial Auditing Journal*, 25, 8, 814-842.
- Whittington, M. 2000. Problems in Comparing Financial Performance Across International Boundaries: A Case Study Approach. *The International Journal of Accounting*, 35, 3, 399-413.
- Yritystutkimus ry. 2011. *Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Zeff, S. 2012. The Evolution of the IASC into the IASB, and the Challenges it Faces.

The Accounting Review, 87, 3, 807-837.

Virallislähteet

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus kansainvälisen tilinpäätösstandardin soveltamisesta 19.7.2002/1606.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Tilintarkastuslaki 30.4.2007/459.

Muut lähteet

Balance Consulting. Balance Consultingin WWW-sivu.
< <http://www.balanceconsulting.fi/tunnusluvut>> luettu 12.8.2013.

IAS-standardit. IFRS Foundationin ja IASB:n WWW-sivu.
<<http://www.ifrs.org/IFRSs/Pages/IAS.aspx>> luettu 13.8.2013.

IFRS. 2013. The Conceptual Framework for Financial Reporting.
<<http://www.ifrs.org/IFRSs/IFRS-technicalsummaries/Documents/English%20Web%20Summaries%202013/Conceptual%20Framework.pdf>> luettu 17.6.2013.

IFRS FAQs. American Institute of CPAs:n IFRS Resources WWW-sivu.
< http://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html> luettu 29.5.2013.

IFRS-standardit. IFRS Foundationin ja IASB:n WWW-sivu.
<<http://www.ifrs.org/IFRSs/Pages/IFRS.aspx>> luettu 13.8.2013.

Maailmanpankki. Gross domestic product 2012. Maailmanpankin WWW-sivu.
<<http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>> luettu 16.12.2013.

”Positiivismi”. Jyväskylän yliopiston WWW-sivu.
<<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/positivismi>> luettu 19.11.2013.

PwC. 2013. IFRS adoption by country. PwC:n WWW-sivu.
<<http://www.pwc.com/us/en/issues/ifrs-reporting/publications/ifrs-status-country.jhtml>> luettu 16.12.2013.

“The organization”. IFRS Foundationin ja IASB:n WWW-sivu.
< <http://www.ifrs.org/The-organisation/Pages/IFRS-Foundation-and-the-IASB.aspx>> luettu 13.8.2013.

Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista. 2007. Kirjanpitolautakunta.

<<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/all/751B9F97EE8F7B2BC22573790048AF8E?openDocument>> luettu 25.9.2013.

Yritystutkimusneuvottelukunta ry. 2006. IAS/IFRS-tilinpäätöksen keskeiset periaatteet.
<<http://www.yritystutkimusneuvottelukunta.fi/?file=19>> luettu 20.5.2013.